

Vážené ženy, matky, členky SZPB, vážené učiteľky, učitelia

Pavol Sečkář, predseda SZPB

V marci si pripomíname dva významné dni, Medzinárodný deň žien a Deň učiteľov. Oso- bitne znejú slová chvály a uznania na adresu žien. Právom. Ženy vždy boli a sú spolutvor- kyňami hodnôt našej spoločnosti.

Nezabúdame na hrdinstvo žien, ktoré po- čas vojny a SNP odvážne bojovali, ošetrova- li ranených, pomáhali partizánom, vojakom a rasovo prenasledovaným.

Príroda ženám dala právo byť darkyňami života. Ôsmy marec – MDŽ – bol vždy osla- vovaný ako deň boja žien proti vojne, za ži- vot, slobodnú spoločnosť. Ženy vždy spoluvy- tvárali dejiny a svojou prítomnosťou priazni- vo vplývali na nás, mužov. Vo vašej prítom- nosti sme iní, jemnejší. Vďaka vám za všetko, čo pre nás robíte. Vďaka za vykonanú prácu, za dni s Vami prežitú. Naplnené slnkom vzá- jomného porozumenia.

Osobitne sa musím a chcem poďakovať ženám v našich radoch. Práve na členkách zväzu neraz stojí dorbna organizačná prá- ca, bez ktorej by sme sa nemohli hrdiť mno- hými podujatiami. Sú to členky SZPB, ktoré nedávajú zabudnúť na osobné výročia naj- mä tých starších medzi nami, ktoré starostli- vo pripravujú naše zasadania, neraz udržu- jú miestne protifašistické tradície. Ako dlho- ročný predseda viem, že bez našich dám by SZPB nebol tým, čím je.

Byť učiteľom je náročné a zložité povola- nie. Učiteľ národov J. A. Komenský – pri prí- ležitosti jeho narodenia sa oslavuje Deň učí- tel'ov – by smútil nad súčasným spoloč- ským postavením učiteľov.

Dochádza k popretiu rozhodujúcej úlohy osobnosti, pedagóga, ktorý je hlavným čini- tel'om výchovného a vzdelávacieho procesu. Jeho ocenenie, priznanie zaslúženej odmeny, nenahraditeľné pôsobenie, si vyžaduje zá- sadné zmeny k lepšiemu.

(Pokračovanie na str. 8)

14. marca 1939 vznikol klérofašistický tzv. Slovenský štát, ktorého vodca Jozef Tiso hnal Slovákov proti Rusom, Bielorusom i Ukrajincom, Židov posielal na smrť do koncentrákov a nacistov poslal vypalovať slovenské dediny a vraždiť slovenské deti a starcov. Slovenský štát sa stal zločineckým a jeho vodca ušiel pred vlastným národom. V putách ho 29. októbra 1945 priviedli na povstalecké letisko Tri duby a neskôr ho Národný súd za vojnové zločiny odsúdil na smrť.

foto: archív redakcie

Rodák z Bytče skončil ako krvavý zločinec

Martin Krno

Foto: archív redakcie

Doktora teológie Jozefa Tisu v ľudáckej tlači, na agentúrnych fotografiách či v dokumentárnych fil- moch predstavovali ako ideálneho lídra, rodoluba, kňaza solidárneho s každodennými starosťami jed- noduchých ľudí. Napriek tomu sa jeho závrtná ka- riéra skončila návratom do vlasti v putách a po roz- sudku Národného súdu na šibenici.

Tragédia človeka? Tak však zvykneme označovať osu- dy tých, ktorých unášali nepriaznivé vonkajšie okolnosti, a hoci sa im usilovali čeliť, skončili smutne. Aj okolo Tisu, pokrstenom v polovici októbra 1887 v rodine mäsiara vo Veľkej Bytči ako Jozef Gašpar, sa prehnali dramatické de- jiny. Nemal sil tým negatívnym vplyvom vzdorovať? Ale- bo sa im, hoci niekedy s pritisnutými perami, rád prispô- soboval? V každom prípade nasadol do nesprávneho, di- abolského koča a už z neho nevyskočil, hoci neraz mohol.

Odišiel český „detský“ partizán

Braňo Ondruš

Naši českí priatelia sa pred pár dňami rozlúčili s hrdinským par- tizánom. Plukovník v. v. Jan Ma- ria Hronek sa do odboja proti fa- šistickým okupantom zapojil ako dieťa. Partizánskou spojkou sa stal vo veku, v ktorom dnes deti navštevujú základnú školu. Mal vtedy len 13 rokov.

Jan Maria Hronek sa narodil 7. júna 1931 v Uherskom Hradišti. Otec Ján aj jeho matka Emília pôsobili ako učitelia. Svojho syna viedli od na- rodenia k vlastenectvu: „Ja som ne-

bol skaut, ale otec ma viedol v skaut- skom duchu. On bol úžasný turista. Začal v Harrachove, behal tam päť- desiťku.“

Partizáni prišli zo Slovenska

Nezmenilo sa to ani po britsko- francúzskej zrade: „Pätnásteho mar- ca nemecké jednotky vtrhli do ob- chodu. Za pol hodiny ho vybrakova- li a začalo sa zatýkanie. Otec a ma- ta sa zapojili do schovávania a pre- vádzania ľudí na Slovensko alebo do Poľska. Protektorátny četník Surovec to organizoval. A takých protektorát- nych žandárov tam pomáhalo viac.“

Ako sa asi Tiso cítil na bánovskej fare, kde sa utiahol 9. marca 1939 po tzv. Homolovom puči, keď české vojsko a četníctvo obsadzovalo Slovensko a prezident druhej ČSR Emil Hácha ho zosadil z postu predsedu autonómnej vlády? A v tom na jeho dvere zaklopali emisári vyslaní ríšskym kancelárom, ktorého vtedy obdivovala polovica sveta.

Eufória v Novom kancelárstve

Veď vraj vyriešil v Nemeckú nezamestnanosť a spoločenský chaos, usporiadal v Berlíne Olympijské hry, Ži- dov a ľavicových „extrémistov“ poslal do kúta, mierovými aktmi zabezpečil vstup nemeckých entít do náručia veľkej vlasti. Chýrne britské noviny Times priniesli na ti- tulnej strane Hitlerovu fotografiu ako Muža roku 1938... Nič, čo by malo byť Tisovi proti srsti.

Pondelok 13. marca ho prijali v Berlíne s poctami ako hlavu štátu, viedli ho majestátnymi sálami Nového ríš- skeho kancelárstva a potom mu sám Führer srdečne stís- ka ruku:

(Pokračovanie na str. 3)

Na Valašsko sa zo Slovenska v sep- tembri 1944 presunul partizánsky od- diel Jána Žižku. Vzišiel z 21-členné- ho výsadku vycvičeného v ukrajins- kom Svjatošine. Pri prechode hrani- ce prijal pomenovanie po Jánovi Žiž- kovi. V novembri 1944 sa z neho za- čala formovať brigáda. „Neriešila len bojové akcie, ale zaoberala sa aj spravodajstvom. Úzko spolupracova- la s parašutistami vysadenými na Mo- ravu v rámci výsadku Clay-Eva. Tvo- rili ju aj mladí, ktorí boli totálne nasa- dení do fabrik alebo do Nemecka. Tam už sa však bombardovalo, a tak vyu- žili zmätky a utiekli. Lenže domov sa vrátiť nemohli, Nemci mali skvelú evi- denciu.“

(Pokračovanie na str. 11)

Vyhlásenie SZPB k agresii proti Ukrajine

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov vyjadruje ľútosť a zásadný nesúhlas s napadnutím Ukrajiny. Ani oprávnené obavy z rozšírovania NATO, definujúceho Rusko ako hrozbu, nepovažujeme za akceptovateľné zdôvodnenie invázie na územie Ukrajiny. Útok ruskej armády je zločinom proti mieru. Proti mieru, ktorý nám slávna Červená armáda priniesla pred 77 rokmi. SZPB bude vždy uchovávať a pripomínať hrdinstvá ruských, ukrajinských či bieloruských vojakov, našich osloboditeľov od fašizmu v roku 1945. O to viac pocítujeme, že agresia Ruskej federácie proti bratskému slovenskému národu je v rozpore

s naším záväzkom chrániť ich pamiatku a historickú pravdu o oslobodení Slovenska.

SZPB dlhodobo odsudzuje oslavovanie prisluhovačov nemeckého nacizmu na Ukrajine i v pobaltských štátoch, banderovcov a jednotiek SS, podieľajúcich sa na vojnových zločinoch a zločinoch proti ľudskosti, vyvražďovaní Židov a ostatných nevinných ľudí. A to aj na Slovensku. Vojna však nie je riešením!!! Usilujeme sa o mierový život bez vojen. Pripájame sa k výzvam, aby RF zastavila vojenskú akciu a stiahla svoju armádu z územia Ukrajiny. Je potrebné využiť OBSE a OSN a pre deskaláciu sa vrátiť k opatreniam

na budovanie vzájomnej dôvery, vrátane realizácie dohôd o zabezpečení moderných menšinových práv pre Rusov na Ukrajine a zmlúv o obmedzení zbrojenia a odzbrojení.

SZPB z podstaty svojho poslania zastáva jednoznačne protivojnový postoj. Odmietame riešenie problémov medzi krajinami takouto násilnou formou.

V mene pamiatky hrdinov boja proti nacizmu a fašizmu a v mene ich obetí vyjadrujeme podporu všetkým mierumilovným Rusom a Ukrajincom a vyzývame na okamžité ukončenie vojny na Ukrajine a odchod vojsk RF.

Bratislava, 25. 2. 2022

Sídliisko mestečka Borodanka, asi 60 kilometrov severozápadne od Kyjeva, sa stalo terčom dvojďňového bombardovania ruskou armádou. Útok neprežilo niekoľko civilistov. Foto Twitter, Dmytro Kuleba

SZPB v Bytči vyhral

Braňo Ondruš

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov preukázal svoju spoločenskú silu a zabránil vzniku pietneho miesta neonacistov. Bol prvou organizáciou, ktorá verejne vyzvala poslancov mestského zastupiteľstva v Bytči, aby nepredali zvyšok rodného domu Jozefa Tisa človeku, ktorý v ňom chcel zriadiť oslavnú expozíciu klérofašistického štátu.

Neskôr sa k iniciatíve pripojili ďalšie organizácie a v deň rokovania zastupiteľstva aj ministerka kultúry Natália Milanová. Dva dni po našom vyhlásení, ktoré zverejnili mnohé slovenské médiá, vrátane verejnoprávnej televízie i rozhlasu, a dva dni pred vyhlásením ministerky už mestská rada neodporučila predaj. A samotný žiadateľ Pavol Demjanič svoju žiadosť deň pred zasadáním radšej stiahol.

Primátor vyhlásenie privítal

To, že naše vyhlásenie malo rozhodujúci vplyv dokazuje reakcia primátora Miroslava Minarčíka, ktorý návrh na predaj predkladal. Zdôvodnil ho havarijným stavom budovy, na riešenie ktorého mesto nemá peniaze. Zarazili nás však jeho ľahostajné slová k histórii tzv. Slovenského štátu: „Ja som vtedy nežil, neviem posúdiť všetky aspekty.“ Pritom SMER-SD, ktorý Minarčíka nominoval, sa hrdo hlási k tradícii

odboja a SNP a nemá problém „posúdiť všetky aspekty“ klérofašistického režimu Jozefa Tisa, hoci jeho predstavitelia tiež „vtedy nežili“.

Vyhlásenie SZPB však primátor privítal a poďakoval sa za výzvu premiérovi a ministerke kultúry, aby finančne pomohli mestu zriadiť odborne spravované mestské múzeum: „Veľmi si vážim aktivitu členov SZPB, aby mestu pomohli zriadiť v uvedených priestoroch múzeum.“

Zasa len prázdne slová

O to viac zaráža, ale neprekvapuje, že ministerka Milanová síce s krížkom po funuse vydala vyhlásenie proti predaju, ale nereagovala na výzvu SZPB. Pritom práve ona má peniaze na podporu múzeí a zhruba 100-tisíc eur, ktoré Bytča potrebuje, je len zlomkom toho, čo vláda „ušetrila“ radikálnym znížením príspevku na činnosť SZPB.

Sme hrdí na náš zväz a vítame snahu primátora definitívne vyriešiť problém rodného domu J. Tisa rokováním s P. Demjaničom, ktorý už vlastní jeho polovicu. Ale ministerka kultúry sa nemôže alibisticky obmedziť na pár medializovaných riadkov. Vyhlásenia sú nástrojom občianskych združení, Milanová je členkou vlády, disponuje kompetenciami a financiami. Po jej slovách musia nasledovať činy.

Ak si s tým nevie poradiť, mohla by požiadať ministra Naďa. Najvýznamnejšieho múzea o období 2. svetovej vojny sa už takto zbavila.

Stanovisko predsedníctva ObIV SZPB Banská Bystrica

Prijaté 28. februára 2022

S hlbokou pokorou v srdci si uvedomujeme, že za výraznú pomoc pri porážke fašizmu a za oslobodenie našej vlasti vďačíme sovietskemu ľudu a najmä vojakom Červenej armády. Nikdy nezabudneme na obeť, ktoré priniesli a hlboko sa skláňame pred ich hrdinstvom. Vytvorili tým predpoklady, aby sme viac ako sedemdesiat rokov žili v mieri.

Vojenská agresia Ruska v ranných hodinách 24. februára 2022, ktorá viedla k napadnutiu suverénneho štátu – Ukrajiny, však vyvolala v nás potrebu vyjadriť sa k tejto udalosti.

Predsedníctvo ObIV SZPB v Banskej Bystrici ostro odsudzuje vojenskú intervenciu Ruska na území Ukrajiny s následkom tragických bojov medzi príslušníkmi dvoch blízkych slovanských národov, ktoré v dobe druhej svetovej vojny proti hitlerovskému Nemecku spoločne

niesli na svojich bedrách najväčšiu ťarchu zápasu s hitlerovským fašizmom a nacizmom. Aj keď prezident RF Vladimir Putin zdôvodňuje tento čin ako úsilie o zlikvidovanie fašistického štátu, nemôžeme sa ubrániť istej podobnosti z roku 1941, keď hitlerovské Nemecko napadlo vtedajší Sovietsky zväz.

Sme si vedomí svojej spoločenskej zodpovednosti pri presadzovaní humanistického odkazu boja za naše národné oslobodenie a boja proti všetkým prejavom fašizmu a nacizmu v minulosti aj v súčasnosti. V žiadnom prípade však nesúhlasíme s rozpútaním bojovej činnosti a napadnutím iného štátu. Chceme však zdôrazniť, že ani táto odsúdeniahodná agresia nás v budúcnosti neodradí od vyjadrenia pocitu úcty a vďaka našim osloboditeľom z roku 1945 a k uctievaniu odkazu tých, ktorí obetovali to najcennejšie a položili svoje životy za naše oslobodenie.

Odsudzujeme prejavy vandalizmu na pietnych miestach

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov rázne odsudzuje akékoľvek prejavy vandalizmu voči pietnym miestam a pamätníkom ľudí, ktorí bojovali za našu slobodu. Pripomínáme, že v radoch Červenej armády bojovali Rusi, Ukrajinci, Bielorusi, Kazaši a mnohí ďalší bok po boku proti fašizmu. Poškodovaním pietneho miesta tak vandali zneuctili aj pamiatku mnohých statočných Ukrajincov čo bojovali a padli za našu slobodu. Pietne miesta a pamätníky sa nesmú stať obeťou vojny na Ukrajine, ku ktorej náš zväz vydal jasné odsudzujúce stanovisko. Prejavy vandalizmu sú podporou násilia a poškodovanie pamätníkov Červenej armády považujeme za prejav neofašizmu, nie solidarity s Ukrajinou. Takéto vyčítanie je dokonca vodou na mlyn podporovateľom vojny. Dôrazne žiadame vyšetrenie vandalských činov v Bratislave a Košiciach a prestretanie vinníkov.

Bratislava, 3. 3. 2022

Jednoducho hrozný a odsúdeniahodný čin.

foto: FB PZ SR

Podporte SZPB, nič to nestojí

Ak zarábate a platíte dane z príjmu, opäť máte možnosť finančne podporiť Slovenský zväz protifašistických bojovníkov bez toho, aby vás to stálo čo len jeden cent. Stačí, ak pri podaní daňového priznania vyplníte VIII. oddiel – Vyhlásenie o poukázaní podielu zaplatenej dane. Ak ste zamestnancom, máte až dve možnosti, ako postupovať.

Najjednoduchšie bude, ak svojmu zamestnávateľovi (personálne alebo mzdové oddelenie) oznámite, že chcete venovať časť dane SZPB. Zamestnávateľ vám poskytne tlačivo, ktoré mu vyplnené odovzdáte. Druhou možnosťou je, že si od zamestnávateľa vyžiadate potvrdenie o príjme, a to spolu s vyplneným tlačivom odovzdáte na daňovom úrade v okrese svojho bydliska.

Môžete tak urobiť **kedykoľvek do 30. apríla 2022.**

Tlačivo nájdete aj na internetovej stránke SZPB (www.szpb.sk) a Bojovníka.

Okrem svojich údajov musíte v tlačive vyplniť aj nasledujúce údaje prijímateľa:
názov: Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, adresa: Štúrova 14/8,
811 02 Bratislava – Staré Mesto, právna forma: občianske združenie, IČO: 00177431.

SZPB bol k tomuto účelu zaregistrovaný dňa 9.11. 2021 v zozname prijímateľov 2 % dane v Notárskom centrálnom registri (www.notar.sk) pod sp. zn. NCRIs 39253/2021.

Vláda financovanie SZPB znižuje každý rok, vy môžete jednoducho a bez dodatočných výdavkov „presmerovať“ aspoň 2 % z vašich daní na podporu činnosti protifašistických bojovníkov.

V prípade potreby dodatočnej konzultácie píšete na ekonomka@szpb.sk alebo volajte na 02/38104942 či 0911 151512.

Rodák z Bytče skončil ako krvavý zločinec

(Dokončenie zo str. 1)

Zachránim slovenský národ z pazúrov českého imperializmu, pred krahulcami z Maďarska a Poľska, ktorí už napínajú zrak na ľahkú korisť pod Tatrami... A do toho pribiehajú poslovia zlých správ: „Miklós Horthy presúva k slovenskej hranici svoje batalióny.“

Hlasovali hymnou Hej Slováci

Nuž, kto by v takej napätej situácii obdivovanému i obávanému hostiteľovi neurobil radosť? Mal byť výnimkou Tiso, ktorý sa dovtedy tváril, že autonómiou v ČSR sa naplnili programové ciele Hlinkovej slovenskej ľudovej strany? Ale aby politik, ktorý vyrastal v prostredí prvej republiky, zachoval dekórum demokracie, odmietol vyhlásiť nezávislosť Slovenska z Hitlerovho sídla. Telefonoval Háchovi a svojmu dočasnému nástupcovi Karolovi Sidorovi, aby urýchlili zvolanie Slovenského snemu...

Potom udalosti nabrali spád. Pretože budovu parlamentu na Župnom námestí ešte nezrekonštruovali, do auly Sloven-

skú ktorú vzápätí povýšili za štátnu hymnu.

A to už do Nového kancelárstva dokrival Hácha, aby po Hitlerových a Göringových vyhrážkach, že Luftwaffe zbombarduje Prahu, a po prekonaní srdcového kolapsu „odovzdal osud českého národa a štátu s plnou dôverou vodcovi nemeckého národa“. Ten sa s vojskami ponáhlal do stovej matky českých miest, aby bol na Pražskom hrade skôr ako Hácha.

V ten istý deň, 15. marca, v Chuste vyhlásili na zvyšku územia Podkarpatskej Rusi tiež nezávislý štát. Ihneď ho však začali obsadzovať maďarské vojská. Ale kto by sa v Európe zaujímal o biedny kraj v horách osídlený Rusínmi a tiež neuveriteľne chudobnými Židmi... S jedlom rastie chuť, suchozemský admirál Horthy sa vrhol aj na východné Slovensko a rozpútal tzv. malú vojnu.

Nezávislosť odtiaľ potiaľ

Ktovie či Hitler vtedy stihol Tisovi prezradiť, čo všetko

Jozef Tiso po zvolení za prezidenta pred Slovenskou univerzitou.

zone od západných hraníc štátu po pravý breh Váhu, o „koordinácii“ zahraničnej politiky, o berateroch vo sfére ekonomiky, armády, tajných služieb a na riešenie tzv. židovskej otázky.

Prvého septembra Slovensko ako jediný Hitlerov satelit poskytl Wehrmachtu svoje železničné, cestné, ba aj vodné cesty na vojenskú agresiu proti Poľsku. Dokonca tam posla-

tovej vojne. Ako tuhý katolík a konzervatívec, ktorý si dodatočne prisvojil národný program, inklinoval k Slovenskej ľudovej strane. Po období nečinnosti v období vojny pokokiala a od roku 1923 sa u nás stala najsilnejšou politickou silou. V parlamentných voľbách roku 1925 získala 34,31 percenta hlasov odovzdaných na Slovensku (vtedy dostala nový prívlastok: Hlinkova). To bolo však jej maximum, potom už jej popularita mierne klesala.

Po Mnichove vo voľbách do autonómneho snemu zaznamenala podobne ako KSC za čias budovania socializmu až 97,5 percenta hlasov. To však už pohltila ostatné neľavicové strany pod názvom HSLS – Strana slovenskej národnej jednoty. Na tento prídavok sa rýchlo zabudlo.

Tiso bol nepretržite poslancom Národného zhromaždenia ČSR od roku 1925. Andrejovi Hlinkovi, ktorý nedosiahol vysokoškolské vzdelanie, niečo doktorát, imponovali učenejšie páni, napr. profesor práv, hoci maďarón, Vojtech Tuka či Tiso, absolvent uznávanej viedenskej univerzity Pázmaneum, určenej pre talentovaných adeptov kňazskej dráhy.

V januári 1927 HSLS na necelé dva roky vstúpila do tzv. Panskej koalície (bez sociálnych demokratov), v ktorej Tiso zastával post ministra zdravotníctva a telovýchovy. Až v roku

1930 sa stal členom predsedníctva strany. Po Hlinkovej smrti 16. augusta 1938 plne prevzal jej vedenie, hoci v rámci pietnej úcty k otcovi zakladateľovi dočasne len ako podpredseda.

Moc vychádza od Boha, ale...

Preambula Ústavy SR z 21. júla 1939 síce uvádza, že všetka moc a právo vychádza od Boha, no z ďalšieho text vyplýva, že interpretovať Božie zákony na Slovensku prislúcha iba HSLS. Tá nastolila autoritársky, postupne fašizujúci režim. Otvorene odmietala demokratické zásady, na aké si občania zvykli v medzivojnovom období.

Už predtým rozpustila sociálnodemokratickú a komunistickú stranu, zrušila väčšinu mládežníckych, odborárskych, športových a iných združení. V marci 1939 poslala politických oponentov do väzní a „sústredovacích“ táborov. Genocída Židov sme sa venovali v iných číslach Bojovníka, no hádam treba dodať, že Tiso už za prvej ČSR viedol výpady proti tejto náboženskej a etnickej časti spoločnosti.

V roku 1939 dostal ThDr. Jozef Tiso do rúk také množstvo mocenských pák na riadenie prinajmenšom vnútorných záležitostí štátu, že mu ich môžu mnohí súčasní politici s autoritatívnymi chůtkami závidieť. Ako ich bytčiansky rodák využil, či zneužil, dobre vieme.

Jozef Tiso a Ferdinand Ďurčanský počas rokovania s ríšskym kancelárom Adolfom Hitlerom 13. marca 1939 v Berlíne.

skej univerzity (meno českého protestanta Jána Amosa Komenského už nevyhovovalo) sa 14. marca zbíhali poslanci na neverejné rokovanie. Po vysvetľovacích prejavoch Sidora a Tisu predložili návrh na vyhlásenie Slovenského štátu. Nehlasovalo sa o tom, ako ukladal zákon, prítomní povstali a zapievali pieseň Hej Slováci,

ho čaká. Skôr to jeho poradcovia sortírovali dekanovi z Bánoviec nad Bebravou po kvapkách. V každom prípade sa o niekoľko dní v Bratislave objavila na podpis spojenecká dohoda s tajnými dodatkami. O tom, komu do rúk prejdú strategické podniky, o nevýhodnom menovom kurze rodiacej sa slovenskej koruny, o ochranného pásma - Schutz-

lo tri pešie divízie. Vrátilo sa nám síce 32 obcí na hornej Orave a severnom Spiši, no k sľúbeným korekciám na nových maďarských hraniciach nedošlo. O necelé dva roky zaútočili spoločne Nemci, Slováci, Maďari, Taliani a Rumuni proti Sovietskemu zväzu. Tak ako každá vojenská agresia, aj táto si vyžiadala obrovské obete. Na tom mal Tiso neodškriepiteľný podiel viny.

Po porážke Poľska sa dal 26. októbra 1939 zvoliť za prezidenta. Naplnil tak heslo, ktoré deklaroval na VII. zjazde HSLS v septembri 1936 v Piešťanoch: „Jeden národ, jedna strana, jeden vodca.“ Veľmi to pripomínalo Hitlerovo krédo z knihy Mein Kampf: „Ein Volk, ein Reich, ein Führer!“ Žeby by ju Tiso, inak sčítaný človek, už vtedy poznal?

Osobný rast za prvej ČSR

Na politickej scéne sa Tiso výraznejšie objavil až po 1. sve-

Tiso vyznamenáva nacistických vojakov v Banskej Bystrici.

Vojtech Ihrský modeluje bustu prezidenta Tisa.

Genocída Slovanov očami Ad

Martin Krno

V súvislosti s 80. výročím prijatia programu konečného riešenia tzv. židovskej otázky na konferencii vo Wannsee a začatia masového vyvážania slovenských Židov do koncentračných táborov v okupovanom Poľsku sa veľa píše o holokauste. Ako to však bolo s genocídou niektorých slovenských národov počas druhej svetovej vojny? O tom sme sa porozprávali s historikom STANISLAVOM MIČEVOM.

Militantný antisemitizmus deklaroval Adolf Hitler vo svojom politickom manifeste Mein Kampf, uverejnenom v júli 1925. O Slovanoch sa v ňom vyjadroval okrajovo. Kedy nám venoval väčšiu pozornosť?

Predovšetkým v *Druhej knihe*, ktorú nadiktoval približne o tri roky neskôr, no zrejme z taktických dôvodov ju nenechal vytláčiť. Okrem absolútne-
mu antisemitizmu sa v nej zamerával na plánovanú agresiu na Východ, ktorú odôvodňoval nevyhnutným presadením životného priestoru pre Nemcov.

Čo pod výrazom *Lebensraum* rozumel?

Územie zo severu ohraničené Baltickým morom, z juhu hranicou s Maďarskom, Rumunskom a Čiernym morom až po Kaukaz, na východe malo siahnuť 160–320 kilometrov za Ural. V tomto priestore nebol žiaduci žiadny tzv. rasovo cudzorodý prvok. V prvom rade tam nemali čo robiť Židia a Rómovia, ale ani Slovania.

Spôsoby vyčistenia tohto územia od akože nevhodných národov boli v priebehu času rôzne. V konečnom dôsledku sa však jasne smerovalo k fyzickej likvidácii a masovými popravami s vyústením do priemyselného vraždenia v zajateckých a koncentračných táboroch. Iba časť Slovanov mohla zostať v Európe ako otrocká pracovná sila,

mnohých mali vysťahovať za Ural.

Realizácia týchto plánov sa začala rozbitím Československa. Spoluúčasť Veľkej Británie a Francúzska na Mníchovskej dohode namiesto zaručenia mieru otvorila cestu nacistickej rozpinavosti. Čo konkrétne mal Hitler proti Čechom?

Videl ich cez prizmu dlhoročného spolužitia s Nemcami a Rakúšanmi. Podľa neho bol každý Čech rodený nacionalista. Tvrdil o ňom, že „je zo všetkých Slovanov najnebezpečnejší, pretože je usilovný. Má disciplínu, poriadok... Sú však rasová črepina, ktorá vnikla do nášho národného tela, a jeden z nás musí uhnúť, buď oni alebo my,“ povedal führer v januári 1942.

Česi po okupácii dali najavo, čo si o tom myslia. Po demonštráciách na jeseň 1939 Nemci brutálne zasiahli, duch odporu však nezlikvidovali. A tak do Prahy zavítal ako zastupujúci ríšsky protektor jeden z hlavných architektov holokaustu Reinhardt Heydrich...

Od začiatku vládol železnou rukou, čo sa prejavilo aj popravami popredných účastníkov odboja. Hitler však potreboval aj oddaných predstaviteľov českého národa. Toho videl najmä v prezidentovi Emilovi Háchovi. „Musíme ho pre-

zentovať ako jedného z najväčších mužov sveta... Jeho meno sa musí vyslovovať jedným dychom s menom kráľa Václava, aby sa naňho v budúcnosti mohol odvolávať každý zbabelec... Budeme vždy vychádzať lepšie so zbabel-

jenecké záväzky a deklarovali mu vďaka za možnosť vytvoriť svoj štát. Hitler v auguste 1942 vyjadril prekvapenie nad mimoriadnou ochotou deportovať do koncentračných táborov slovenských Židov: „Jedno treba

U určite sa tam venoval aj slovenským národom v Sovietskom zväze.

Samozrejme, tvrdil o nich, že sa zrúti pod tlakom nadržanej rasy, pretože im bude chýbať cárske vedenie, ktoré spo-

Nemecká agresia pripravila o strechu nad hlavou 25 miliónov sovietskych občanov. Žena s dvoma dievčatkami pri pohľade na ruiny domu. foto: Wikimedia

cami ako so statočnými mužmi. Čechov najlepšie vybavíme tak, že na nich budeme prostredníctvom takých osôb pôsobiť nepretržite... Značná časť Čechov je germánskeho pôvodu a môže byť ponemčená.“

Aký mal führer názor na Slovákov?

Ludáckych politikov spomínal málokedy. Jednoducho ich považoval za bezproblémových. Na Slovensku potreboval najmä pokoj a ľudáci mu ho zabezpečovali. Stáli po boku Wehrmachtu pri napadnutí Poľska a ZSSR. Dodržiavali spo-

mat' na pamäti. Židov musíme vyhubiť, pretože ťahajú za nitky, inak nám nič nepomôže! Je zaujímavé, ako nám ten katolícky farárík Tiso posielal Židov!“

Nasledovala agresia proti Poľsku, ktorého osud pri pasivite spojencov z Londýna a Paríža spečatil tzv. pakt Ribbentrop – Molotov. Kedy sa tam začalo s vytváraním životného priestoru pre Nemcov?

Hneď po prelomení poľskej obrany tam nastúpilo päť Einsatzgruppen, ktorým velil práve Heydrich. Dostali za úlohu vyčistiť obsadené územia od všetkých, ktorí by mohli v budúcnosti organizovať odboj. Išlo v prvom rade o inteligenciu. Presídľovania ríšskych Nemcov do nových kolónií v Poľsku mal od októbra 1939 na starosti zlovestný ríšsky komisár pre posilňovanie nemeckého národa Heinrich Himmler.

Počas jedného roka násilím premiestnil viac ako milión Poľakov a Židov do Generálneho gouvernementu so sídlom v Krakove na čele s vojnovým zločincom Hansom Frankom. Táto časť krajiny sa mala stať odpadkovým košom pre rasovo nevhodné obyvateľstvo. Množstvo Poľakov, vrátane tisícok detí, nacisti odviekli do ríše, kde ich nútili pracovať v otrasných podmienkach.

Vráťme sa k Druhej knihe, teda k pokračovaniu Mein Kampf. Nebola síce publikovaná, ale Hitlerove názory z nej ovplyvnili jeho najbližších spolupracov-

lu s ruskou generalitou pokladal za nordické: „Nárast populácie môže byť kompenzovaný len nárastom životného priestoru. Počet ľudí rastie, ale veľkosť pôdy je stále rovnaká. Preto treba povedať, že nárast populácie národa môže byť vyrovnaný iba expanziou na nové priestory – Lebensraum.“

Teória nadradenosti a právo silnejšieho národa podrobiť si územia slabších predstavovali základný koncept zahraničnej politiky tisícročnej ríše: „Žiadny zdravý národ, plodiaci potomkov, nevidí nič hriešne v zaberaní teritórií, skôr to pokladá za prirodzené.“

Významnú úlohu pri koncipovaní východnej politiky nacistického Nemecka mal jeden z jeho hlavných ideológov Alfréd Rosenberg. Akú úlohu pri príprave agresie proti Sovietskemu zväzu zohral Úrad pre zahraničnú politiku, ktorý viedol?

Aktívne sa podieľal na programe destabilizácie ZSSR už pred nemeckou inváziou. Vyvolával etnické a politické rozbroje, hľadal a využíval odporcov boľševického režimu. Od jesene 1940 podával pre nacistických pohlavárov každé dva týždne správy o vnútornom vývoji v Sovietskom zväze.

Pokiaľ išlo o Rusko, Hitlerove a Rosenbergerove zábery boli v súlade. Územie malo jednoznačne patriť Nemcom, chceli zničiť komunistickú vládu a nepripustiť ustanovenie novej slovenskej vlády. Rosenberg však mal iné plány s po-

Sovietski zajatci v prvých dňoch vojny, boli ich státisíce.

foto: archiv redakcie

Volfa Hitlera

baltskými krajinami, s Bieloruskom a Ukrajinou. Navrhoval vytvorenie kordónu okolo Moskvy a na to chcel využiť aj miestnu neruskú populáciu. Litva, Lotyšsko a Estónsko hodlal včleniť priamo do Tretej ríše.

Ukrajina mala zase dostať akúsi formu kultúrnej a politickej nezávislosti, ak si bude plniť záväzky voči tretej ríši. Teda ak bude jej obilnicou a poskytne potrebné suroviny. Dokonca počítal s otvorením univerzity v Kyjeve, samozrejme, malo sa vyučovať v nacistickom duchu. Bielorusko však považoval za beznádejný prípad zaostalej krajiny s vysokým podielom židovského obyvateľstva.

Napokon si nacistické Nemecko vybralo inú cestu. Prečo?

Rosenberg narazil na mocenské záujmy špičky NSDAP, najmä Himmlera, ku ktorému sa priklonil aj Hitler. Presadila sa politika tvrdých represíí a rasovej nadradenosti. Hitler zastával názor, že Rusov treba tvrdo riadiť, pretože sa sami organizovať nedokážu. Organizáciu štátu im priniesla troška árijskej krvi, ktorá vraj kolovala v telách niektorých z nich. Samotní Rusi však túžia len po návrate k prírode a majú odpor k štátnemu zriadeniu. Z tejto tézy vyplýva, že východná Európa môže prosperovať iba pod nemeckými vládcami.

Vzdelanie pre ruskú masu nepovažoval Hitler za potrebné, vraj bude najlepšie, keď zostane negramotná. Juh Ukrajiny a hlavne Krym mal byť zase výlučne nemecký, pôvodné obyvateľstvo chcel násilím vysídliť. Pôdu potom hodlal prideliť nemeckým armádnym vojakom, ktorí pochádzali zo sedliackych rodín. Vyzbroja ich a zároveň vytvoria poddôstojnícky zbor vždy pripravený nastúpiť do vojenskej služby.

Ako sa Hitler stavala k osudu veľkých miest spojených so slovanskou kultúrou? Varšavu z veľkej časti zničil už počas agresie na jeseň 1939, dielo skazy dokončil po povstaní v roku 1944...

V októbri 1941 sa vyjadril, že keď zrovná so zemou Kyjev, Moskvu a Petrohrad, nebude pociťovať vôbec nič. Vyhľadovanie a ničenie Leningradu počas blokády to len dokazovalo. Slovanská civilizácia mala zmiznúť z povrchu zemskeho: „Keď Rusko v tejto vojne podľahne, bude Európa siahat' až k nordicko-germánskym sídliskám na východe. Slovanské zemepisné označenia budú nahradené nemeckými. Krym sa možno bude volať Gau Goteland.“

V čase najväčších vojenských úspechov Hitler hovoril otvore-

ne o likvidácii rasovo neprijateľnej populácie: „Rusi nedosahujú vysokého veku, päťdesiat, šesťdesiat rokov! Prečo by sme ich mali očkovať? Tu musíme voči našim právnikom a lekárom naozaj použiť násilie: neočkovať! Neumývať sa!“ Cieľom bola nevzdelaná masa slepo slúžiaca nadradenej nordickej rase, s nedostatkom potravín, bez lekárskej starostlivosti, so zámerom zabrániť jej ďalšiemu reprodukčnému procesu.

Zvykne sa tvrdiť, že Wehrmacht sa na represáliách nepodieľal a že Hitler mohol viesť zvrátenú ideologickú vojnu iba tam, kde získali hlavné slovo jednotky SS a Einsatzgruppen. Dá sa tomu veriť?

Najvyššie velenie nemeckej armády nesie plnú zodpovednosť za strašné podmienky, ktorým museli čeliť sovietski zajatci. Vydalo dokonca nariadenie, ktorým sa zakazovalo poskytnúť im práva zakotvené v Ženevskej konvencii o vojnových zajatcoch. Státisíce zajatých červenoarmejcov zahynuli s vedomím a prispáním príslušníkov Wehrmachtu. Približne 5,7 milióna sovietskych vojakov sa vzdalo Nemcom, z nich 3,3 až 4 milióny v zajatí zahynulo. A boli to práve oni, na ktorých nacisti testovali plynové komory v Majdanku a Auschwitz-Birkenau.

Kolko obetí si vyžiadala vojna vedená nacistickým Nemeckom v ostatných slovanských štátoch?

Britský historik Alan Bullock v knihe *Hitler a Stalin, paralelné životopisy* píše, že československé obe dosiahli číslo 400-tisíc, no neuvádza, aký je z toho počet civilných obyvateľov. Vyčisťovanie životného priestoru v Poľsku od „podradného slovanského elementu“ sa prejavilo vyvraždením 3,1 milióna Poliakov a 2,9 milióna Židov.

Podľa Hitlera Nemci mali historický nárok aj na územia slovanských národov na Balkáne. Rozbitá Juhoslávia sa však stala centrom odporu tamojších národov voči talianskej, nemeckej a sčasti i bulharskej okupácii, pričom sa okupanti zamerali najmä na zastrasovanie miestnych občanov. Svedčí o tom násilná smrť 1,4 milióna civilistov. Tak ako na iných okupovaných územiach nacisti aj tam nachádzali kolaborantov, ktorí sa podieľali na represáliách. Ustašovské militantné oddiely Chorvátov sa zameriavali predovšetkým na genocídu srbskej populácie.

A ako na tom bolo bývalé Československo?

Evidujeme 245-tisíc židov-

ských obetí, vrátane tých, čo žili v Sudetách a južných oblastiach Slovenska obsadených Horthyho Maďarskom. Po atentáte na Heydricha v máji 1942 Nemci ihneď popravili vyše päťtisíc osôb, množstvo ľudí odvliekli do koncentrákov a na nútené práce, odkiaľ sa mnohí nevrátili. Represie korunovali vyhladením Lidíc, kde nacisti

mužov postrieľali, ženy poslali do Ravensbrücku a väčšinu detí zavraždili v plynových autách v Chelmne.

Na Slovensku perzekúcie vyvrcholili po potlačení SNP. Tisíce povstaleckých vojakov okupanti deportovali do nacistických táborov. Iba v Stutthofe pri Gdansku ich zahynulo viac ako 1300. Na Slovensku na-

cisti a ich domáci prisluhovači zavraždili 5304 ľudí, z ktorých polovicu – Židov a Rómov – popravili z rasových dôvodov. Politika životného priestoru pre nordickú rasu sa však uskutočňovala najmä počas nemeckej agresie v Poľsku a ZSSR. Dá sa len ťažko predstaviť, čo by sa dialo, keby Hitlerovi vyšli jeho dobyvačné zámery.

Na Hitlerov príkaz Nemci zrovnali Varšavu so zemou, takto vyzerala v januári 1945. foto: archív redakcie

Holokaust v užšom a širšom zmysle

Pôvodné grécke i latinské slovo, z ktorého sa odvádza moderný výraz holokaust, znamenalo úplne spáliť či celá zápalná obeta. Autorom toho novodobého termínu je nositeľ Nobelovej ceny za mier americký prozaik Elie Wiesel, ktorý ho prvý raz použil roku 1958 v románe Noc.

Lepšie vyjadruje hrozivú skutočnosť vyhladzovania Židov slovo *šoa* – katastrofa. Išlo o nacistickým Nemeckom a jeho satelitnými štátmi programovo riadenú a plánovanú krutú perzekúciu Židov v rokoch 1933 až 1945. Nemci ju cynicky označovali ako *Endlösung der Judenfrage*, konečné riešenie židovskej otázky. Dnes sa používa aj slovné spojenie *rómsky holokaust*, no samotní Rómovia preferujú vlastný výraz – *porajmos*.

V širšom zmysle sa pod *holokaustom* rozumie zložitý nacistický systém väzníc a táborov smr-

ti, prenasledovanie a následná likvidácia nielen Židov, ale aj iných etnických, náboženských a politických skupín, osobitne komunistov a sociálnych demokratov, telesne či mentálne postihnutých a homosexuálov. Osobitnú kapitolu tvorili sovietski vojenski zajatci.

Slovo *genocída* vyjadruje čiastočnú alebo úplnú fyzickú likvidáciu skupiny osôb, jej ťažké duševné či telesné poškodenie s cieľom zničiť ju. A to zvyčajne z náboženských, rasových, jazykových, národnostných, niekedy i ekonomických, kultúrnych a politických príčin. Ide o najťažší zločin proti ľudskosti, ktorý je podľa medzinárodného práva nepremlčateľný.

Genocída namierená nacistami proti židovskému etniku si vyžiadala okolo 6 miliónov obetí. Ak hovoríme o holokauste v širšom zmysle slova, tak 11 až 17 miliónov.

Miliónové straty na životoch

Najnovšie ruské výskumy uvádzajú straty na životoch v dôsledku 2. svetovej vojny na území ZSSR vo výške 26,6 milióna ľudí. Medzi nimi bolo 13 684 692 civilných obyvateľov, z toho zomrelo priamo na následky represálií 7 420 379 osôb, vrátane 216 431 detí.

Ďalších 2164313 zahynulo na nútených prácach v Nemecku a 4,1 milióna na dôsledky hladu, infekcií a neposkytnutia lekárskej pomoci. Ide o obeť viacerých národov a národností. Okrem Židov to boli predovšetkým Bielorusi, Rusi a Ukrajinci. To platí aj o vojnových zajatcoch.

Na práce v Nemecku nacisti celkovo deportovali 5269513 občanov ZSSR, z toho 1906661 z Ruska, 2402234 z Ukrajiny a 399374 z Bieloruska. Sovietska armáda mala 8668400 nená-

vratných strát, z toho tvorili Rusi 5756000, Ukrajinci 1377400 a Bielorusi 252900. Pomerne vysoký podiel bol aj Židov. K tomu treba pripočítať 4559000 nezvestných a zajatých vojakov.

Celkovo bolo počas vojny v ZSSR zničených 1710 miest, 70-tisíc dedín, 31850 priemyselných podnikov a 98000 poľnohospodárskych družstiev. Najmä v Bielorusku nemal nacistický teror hranice. Ťaženie proti civilnému obyvateľstvu sa prejavilo jeho masovým vyvražďovaním.

Nemci tam vypálili okolo 9200 dedín a osád, v 5259 prípadoch to spojili s vyvraždením časti alebo všetkých ľudí. Viaceré obce vydrancovali viackrát. Napríklad vo Vitebskej oblasti podpálili 243 dedín dvakrát, 83 – trikrát, 22 – štyri a viackrát. Po vojne nedošlo k obnove 186 obcí, pretože nebolo pre koho. Nik totiž neprežil...

Najmladší veliteľ partizánskej brigády

Ján Holička, Martin Krno

Ťažko sa dá predstaviť, ako 21-ročný mládenec úspešne vedie 1600 ozbrojených chlapov. Navyše v podmienkach horúcej vojny v tyle nepriateľa. Ale v SNP taký bol – najmladší veliteľ partizánskej brigády TEODOR POLA. Pripomíname si sté výročie jeho narodenia.

Svetlo sveta uvidel prvý raz 5. februára 1922 v robotníckej rodine vo Vávroviciach, dnes súčasť mesta Opava v Českej republike. Ako 20-ročného vyučeného dlaždiča ho Nemci nasadili na opravu ciest v okupovanom Bielorusku.

Tvrdá škola v Sovietskom zväze

Dlho neváhal, prebehol k partizánom Žuravickej brigády, kde bojoval vyše roka, aj ako veliteľ mínerskej skupiny. Po spojení s Červenou armádou sa stal na dva mesiace jej príslušníkom. Koncom roku 1943 ho poslali do Buzuluku, kde sa rodila československá vojenská jednotka v ZSSR. Po výcviku ho zaradili do 2. čs. paradesantnej brigády. Prihlásil sa do kurzu vo Svjatošine, kde absolvoval organizátorský kurz pre partizánsky boj v tyle nepriateľa.

Deň pred vypuknutím Povstania 19-členná skupina na čele s Polom zoskočila z dvoch lietadiel C-47 pri Sklabíni, neďaleko základne Piotra A. Velička. Medzinárodnú skupinu tvorili skúsení partizáni z bojov na Ukrajine a Bielorusku. Prvým zástupcom veliteľa bol hrdina ZSSR Dmitrij Rezuto z Kyjeva, druhým zástupcom rotný Arnošt Krpec (krycie meno Václav), španielsky interbrigadista z Ostravy, náčelníkom štábu hrdina ZSSR Vsevolod I. Klokov tiež z Kyjeva, náčelníkom zdravotnej služby Alexandr Tarakanov z Moskvy.

Zo Slovákov sa stal politickým komisárom rotný Šte-

fan Kaščák z Bukoviec a šéfom prieskumu Anton Kubík z Klátovej Novej Vsi, ktorý padol 27. februára 1945 v Cetune. Podľa rozhodnutia Ukrajinského štábu partizánskeho hnutia (UŠPH) v Kyjeve mali prejsť protektorátne hranice a v okolí Moravskej Ostravy rozvinúť partizánske hnutie.

Rovnými nohami do Povstania

Skupina rozšírená o 25 dobrovoľníkov prešla peši cez Martinské hole. Podvečer 4. septembra sa vo Fačkove stretli s komunistickým funkcionárom Karol Bacílkom, ktorý ich na základe aktuálnej situácie presvedčil, aby zmenili plány a premiestnili sa k Bánovciam nad Bebravou.

Tam pôsobilo niekoľko miestnych partizánskych oddielov vytvorených KSS, do ktorých začlenili vojakov považských posádok, ktorí pred Nemcami nezložili zbrane, a viacero sovietskych zajacov, čo ušli z koncentračných táborov. Tieto oddiely obsadili po vypuknutí SNP okres Bánovce nad Bebravou.

Obnovili republiku bez ľudákov

Postupne obsadili 22 dedín, v ktorých vyhlásili obnovenie ČSR. Prestal v nich fungovať aparát ľudáckeho štátu – notariáty, žandárstvo či vládni komisári. Nerešpektovali sa nariadenia Tisovej vlády, platili tam zákony a opatrenia prijaté v srdci SNP. Zakázali tiež činnosť

HSLS, Hlinkovej gardy a Hlinkovej mládeže.

Jadro organizátorskej jednotky posilnené pri nábore partizánov o ďalších 70 mužov sa cez Čičmany, Valaskú Belú a Zliechov presunulo do Uhrovca, kde po dohode s ostatnými veliteľmi a so súhlasom USPH založili 20. septembra Partizán-

so záprahom, 20 nákladných a osobných áut, 10 motocyklov. Začiatkom novembra posilnilo brigádu 400 mužov z 1. Stalinovej brigády, čím dosiahla 1590 príslušníkov. Zabezpečovala tiež prechod povstaleckých vojakov a partizánskych skupín cez Váh na západné Slovensko. Nemecké velenie po neúspe-

Teodor Pola, veliteľ Partizánskej brigády Jána Žižku. foto archiv autorov.

sku brigádu Jána Žižku (PBJZ) s operačným priestorom v trojuholníku Bánovce – Trenčín – Považská Bystrica. Zaujali obranné postavenie v Strážovských vrchoch a bránili prenikaniu jednotiek Wehrmachtu do Rajcekej i Turčianskej kotliny.

Partizánske hnutie v tomto kraji dostalo vďaka veleniu brigády pevnú organizáciu a vojenskú disciplínu. Polovci koordinovali činnosť so susednými odbojovými skupinami a vykonávali i rozvedku. Prostredníctvom rádiostanice pravidelne nadväzovali spojenie s Kyjevom. Miestni obyvatelia im poskytovali všemožnú materiálnu pomoc.

Polovi partizáni zachránili 20 amerických letcov zostrelých pri náletoch na Dubovú a Trenčín, odoslali ich s ochranou do Banskej Bystrice. K najväčšiemu boju došlo začiatkom októbra 1944 v okolí Motešíc, keď jednotky brigády zabránili prechodu nemeckej kolóny na oslobodené územie. Partizánske operácie vyvolali odvetné akcie okupačných i domácich kolaborantských vyzbrojených zložiek.

Boje až do oslobodenia

Koncom októbra operovala brigáda v Strážovskej hornatine a na Inovci. Mala už 950 mužov, 35 jazdeckých koní, 18 poľnohospodárskych povozov

a veľmi ťažké zimné podmienky dostali jej jednotlivé prápory za úlohu prejsť aj do iných regiónov a tam pokračovať v boji.

Začiatkom februára napriek tvrdým fašistickým represáliám sa im podarilo uskutočniť útek 160 Francúzov zo zbrojovky v Dubnici nad Váhom k brigáde, čím sa tam skončila výroba leteckých motorov. S jednotkami Červenej armády a Rumunskej kráľovskej armády sa jednotlivé prápory brigády spojili postupne od 4. do 13. apríla.

Miesto posledného odpočinku

Po oslobodení Pola absolvoval vojenské školy. Až do svojej predčasnej smrti (v Prahe 9. septembra 1974) pôsobil ako dôstojník ČSLA. Za bojovú činnosť mu udelili Rad SNP I. triedy, Čs. vojnový kríž 1939, Rad Veľkej vlasteneckej vojny I. stupňa a mnohé ďalšie československé i sovietske vyznamenania.

Aktívne sa zúčastňoval na stretnutiach s bývalými spolubojovníkmi na Jankovom vršku. Pri príležitosti jeho storočnice si zástupcovia Uhrovca a SZPB uctili pamiatku plukovníka Teodora Polu položením venca k jeho urne umiestnenej v mohyle na Jankovom vršku a zapálili symbolickú sviečku pre siedmich partizánov, ktorých tam nacisti upálili 13. februára 1945.

Autormi návrhu pamätníka vybudovaného v rokoch 1946 až 1951 sú akademický sochár Jozef Pospíšil a medzivojnový avantgardný architekt Artur Schlesinger – Slatinský. Investorm bola okresná pobočka Zväzu slovenských partizánov, na výstavbe sa podieľali občania z okolitých obcí, priami účastníci SNP, ako aj brigádnic z Moravy a Čiech.

Pôvodné Múzeum Partizánskej brigády Jána Žižku na Jankovom vršku otvorené v roku 2014 museli členovia SZPB po výpovedi majiteľom budovy o tri roky premiestniť do bývalého učilišťa Zornica v Bánovciach nad Bebravou, kde vďaka podpore mesta pôsobí doteraz.

Žižka inšpiroval viacerých

Počas druhej svetovej vojny existovali ešte dve partizánske jednotky s menom husitského vojvodu. Na Vsetínsku a Valašsku pôsobila 1. čs. brigáda Jána Žižku, spočiatku pod velením Slováka Jána Ušiaka, ktorý 3. novembra 1944 tragicky zahynul v Čeladnej. Išlo o najväčšie partizánske zoskupenie v protektoráte *Böhmen und Mähren*.

Menej sa u nás vie o v Európe najpočetnejšej odbojovej jednotke zloženej z príslušníkov národnostných menšín. Tvorili ju najmä chorvátski Česi, ale aj v Chorvátsku žijúci občania ČSR, ktorí sa ocitli po ustanovení fašistického ustašovského štátu v nezávidenia hodnom postavení.

V máji 1943 založili v obci Cikote Československý prápor Jána Žižku, v ktorom popri Čechoch pôsobil aj Slováci, Chorváti, Srbi a Maďari. Disponoval spočiatku 143 mužmi, no ich počet sa rýchlo zvyšoval. V Bučji ho 26. októbra 1943 premenovali na 1. čs. brigádu Jána Žižku, ktorou postupne prešlo tri a pol tisíce partizánov. Z nich približne 700 zahynulo v boji, 800 utrpelo zranenie. Výrazne napomohli k víťazstvu Juhoslávie nad fašizmom.

Pietny akt na Jankovom vršku pri príležitosti 100. výročia narodenia Teodora Polu. foto: archiv autorov

Šesťdesiat dní národa, ktorý povstol (IV.)

Pokračovanie z pripravovanej knihy spisovateľa a esejistu GUSTÁVA MURÍNA *Povstanie 60 dní národa*. Prinášame menej známe epizódy SNP z prelomu augusta a septembra 1944.

Podľa publikovaného svedectva „žandára troch režimov“ Gustáva Polčíka v Prievidzi si spočiatku ľudia mysleli, že v Povstaní bude veselo. Aj členovia Revolučného národného výboru im tvrdili: „Nemci melú už z posledného, každú chvíľu sa musia vzdať.“

V Prievidzi bolo vraj zrazu toľko dobrovoľníkov, že sa tam nebolo kam pohnúť. „Každý s vyfasovanou puškou, pištoľou, s červenou šatkou na krku, všade buchot, šramot, no búchali a strieľali bez príčiny. Nadletovala tu jedna nemecká štika – pištoľami po nej strieľali... Len čo prišli z frontu dve nákladné autá plné ranených, poobväzovaných iba tak provizórne, všetko krvavé – tak hneď námestie zívalo prázdnotou. Flinty pozahadzované a každý domov utekal. Prievidza ostala bez chlapa...“

Paradoxy z prvej línie

Ranených povstalcov z bojov pri Huncovciach konským povozom prevážali do nemocnice v Spišskej Sobote. Pri Veľkej Lomnici voz zastavili príslušníci nemeckej domobrany, ktorí ranených zversky dobili na smrť. V kontraste s tým konal istý dôstojník Wehrmachtu. Do krížovej paľby nacistov a povstalcov pri Kežmarku sa totiž dostali sezónni pracovníci z blízkeho nemeckého statku. Medzi ťažko ranenými sa ocitla aj Karolína Horníková, ktorú potom previezli na statok, kde dodýchala. Na druhý deň sa na pohrebe zúčastnili aj nemeckí vojaci a ich veliteľ prisľúbil na ten čas pokoj zbraní. Po Karolíne ostala 9-ročná dcéra...

V boji o Kežmarok sa vyznamenal rodák z blízkej Ľubice Pavol Kaprál. Granátmi zničil dve guľometné hniezda, no zasiahla ho paľba z tretieho. Spolubojovníci ho odniesli do neďalekej horárne, kde ho ale nacisti našli a odviekli na Kežmarský hrad.

Podľa očitých svedkov pre zranenia nebol schopný zísť sám z nákladného auta, tak ho nacistický vojak stiahol dole za vlasy. Brutálne mučenie zajatca viedol osobne nacistický veliteľ Kežmarku, sudeťák z Chebu, hauptmann Spindler. Kaprálovi sľúbil slobodu, ak prezradí mená povstalcov z Ľubice. Neprezradil a tak ho polomŕtveho dobili ešte v tento deň. Mal len 19 rokov...

...a páni hrali karty

Veliteľ práve zmobilizovanej povstaleckej jednotky v Tisovci riešil kurióznú situáciu. Do armády sa prihlásili miestni chla-

pi s takým nadšením, až za ním prišiel vedúci inžinier miestnych železiarní so sťažnosťou, že mu chýbajú pri vysokej peci. Tak sa niektorí museli s veľkou nevôľou z uniformy vyzliecť a vrátiť do prevádzky.

to, že ste nám na našu výzvu neodpovedali. Keď v tomto prípade nezariadíte všetko, čo je vo Vašej možnosti, zakročíme proti Vám, ako proti priamym nepriateľom.“

Išlo o muža raneného pri prepade nemeckej autokolóny vezúcej muníciu, míny, plameňomety a iný materiál na budo-

v rézii nacistov. Čapajevovci potom jeho rodine poslali ako „bolestné“ 500 korún...

Urputná bitka o Strečniansku tiesňavu

Nemci sa pri Strečne pokúsili obísť postavenia povstalcov obchvatom cez zalesnené svahy výšiny Grúň, kde ich ale zasta-

Dubnej skaly. Tam sme zaujali nové postavenie výhodné pre obranu.“

Cesta popri Váhu sa pre nacistov stala dočasne neprie- chodnou, lebo partizáni z mínerského oddielu vyhodili tunel pod ňou. Výsledným kráterom sa prepadol postupujúci tank nepriateľa. Nemci sem na nákladných autách dovezli 55 mužov z obce Strečno na odstraňovanie prekážok a stromových zásekov, ale tí sa pod paľbou rozutekali.

Povstalci prichádzali o ťažké zbrane aj celkom zbytočne. Prvého septembra už od rána Nemci ostreľovali z pravého brehu Váhu guľometnou paľbou povstaleckú batériu kanónov kalibru 8 centimetrov umiestnenú pri hradskej Vrútky – Dubná Skala. Bola taká intenzívna, že sa obsluha nevedela k nim dostať. Jej veliteľ prišiel na veliteľstvo úseku hlásiť, že delá nevie zamaskovať, ani zakopať.

Spolu s veliteľom delostrelectva sa nocou snažili dostať k batérii, len aby zistili, že prudká paľba neustáva a obnovuje sa pri každom pohybe v priestore batérie: „Len čo prišli do palebného postavenia ťahače, batériu zasypala prudká paľba a nedalo sa pohybovať. S nasadením života sa nám podarilo kanóny zneschopniť tak, že sme vybrali závery z hlavni a zničili ich mimo palebného postavenia.“

Zložitá realita bojov na začiatku SNP

Ostáva záhadou, prečo sa nepokúsili delá obrátiť pancierovými štítmí proti paľbe, čím by chránili obsluhu a v súboji dela proti guľometu by predsa nemohli ťahať za kratší koniec. Riešením tiež mohol byť prisun tankov, ktorých ešte bolo dosť a paľba guľometov z diaľky by im sotva ublížila, pred batériu a pod ich ochranu ju odťahnuť. V realite prvých bojov však bolo všetko inak.

K jednému z Nemcami vyradených povstaleckých tankov sa s nasadením života doplazil slovenský tankista, aby z neho vybral dôležitú súčiastku. Obrancov Strečna posilnila četa poručíka Píseckého, ktorá bojovala tri dni v tyle nepriateľa a bez väčších strát sa prebojovala k vlastným.

V tiesňave sa proti okupantom postavili aj železničiarri: „V dvojkoľajnom tuneli rozobrali koľajnice, a potom nechali do neho plnú rýchlosťou vltáčiť naložený vlak, ktorý sa v tuneli vykoľajil a zatarasil ho. Následne tam veľkou rýchlosťou vltáčili vlak s prázdnyimi vagónmi a nakoniec ešte dva rušne.“

(Uprava a medzititulky redakcia Bojovník.)

Nástup dobrovoľníkov z Baťovian (Partizánskeho) do SNP.

foto: archív redakcie

Pre tú dobu typická scéna sa odohrala v bratislavskom Slovenskom klube. Karty tu napriek všetkým udalostiam posledných dní pokojne za jedným stolom spolu hrali dvaja inžinieri – Kornel Filo z ilegálnej skupiny Flora, budúci povereník SNR za Demokratickú stranu, a ľudácky minister dopravy a verejných prác Július Stano. Na konci večera mu Filo oznámil, že sa dlhšie nevidia, lebo odchádza na zdravotnú dovolenku. Ale Stano sa nechal zmiasť: „Kornel, ty ideš do Povstania, nie na dovolenku. Prosím ťa, robte to lepšie, ako sme to robili my.“

História v Bardejove sa zopakovala

V júli 1493 napísali zbojníci mestu Bardejov list s výčitkou: „Vy zly a nespravdivy lvdie Bardiowcy, vi ste naszych bratow daly zveszaty, lvdý dob- rich a nevinnich, iako mordere necnotlyvy, ktory any vam, ani zadnomv nicz nebili vinni.“

V auguste 1944 veliteľ partizánskej brigády Čapajev poslal na žandársku stanicu v Kurime (okres Bardejov) list tohto znenia: „Vo vašom rajóne nachádza sa ranený partizán Jurkanin Ján z Kožian, o ktorom ste upovedomení. Nariaďujem Vám nenájsť menovaného partizána a nejak pomôcť pri jeho záchrane. Je to skutok, na základe ktorého Vám odpustíme

vanie obrany v Duklianskom priesmyku. Jedno osobné a desať nákladných áut sa stali ľahkým terčom strelby na ceste medzi dedinami Šarišský Štiavnik a Beňadikovce. Kým nacisti mali 6 zabitých, 6 ranených a 10 nezvestných, u partizánov na to životom doplatil veliteľ akcie Novikov a zraneným bol práve Jurkanin.

List na záchranu partizána sa však minul účinkom, lebo nie kurimskí, ale žandári v Štiavniku vypátrali jeho úkryt v obci. Odviekli ho na žandársku stanicu. Pri vyšetrovaní podľaohol mučeniu, no to už bolo zrejme

vili roty práporu stotníka Karola Repašského. Obranu tu držali tri povstalecké tanky a jedno samohybné delo pod velením poručíka Štefana Bodnára. Podľa jeho spomienok čakali na nástup okupantov od rána až po dňa. Keď sa vodič jeho tanku z východného Slovenska žiadal von, len čo otvoril vežu a vystrelil hlavu, zasiahla ho strela z bezprostrednej blízkosti. Padol na dno tanku.

„Sám som si sadol za riadiace páky,“ napísal Bodnár po rokoch, „obrátil tank na miesto a celej jednotke som vydal rozkaz stiahnuť sa do priestoru

Tanky v bojoch o Strečniansku tiesňavu.

foto: archív redakcie

Platovo sú ženy nedocenené

Jana Staroselská je dlhoročnou vedúcou ekonomického oddelenia SZPB. Kandidátka ekonomických vied najprv vyučovala na VŠ a následne pracovala v súkromnom sektore. Je držiteľkou Medaily M. R. Štefánika 2. stupňa.

V čom spočíva význam MDŽ?

V uznaní práv žien, ktoré o ne bojovali. Snažili sa o lepšie pracovné podmienky. Tento sviatok pre mňa znamená ich uznanie v spoločnosti. V dnešnej dobe je veľmi dôležitý, ženy ho radi slávia, ba čakajú na istú satisfakciu, aspoň kytičku. Očakávajú, že nie len v pracovnom kolektíve, ale aj doma si na nich spomenú. Či už rodina, deti, členovia domácnosti.

Aké je postavenie žien v SZPB?

V našej organizácii je rovnoprávnosť, nerobíme rozdiely. Z platového hľadiska, sú muži a ženy platené rovnako. Nie sú diskriminované, ako v niektorých firmách.

Stretli ste sa, ako žena, s problémami u mužských kolegov?

V aparáte ÚR SZPB fungujeme úplne štandardne, kolegiálne a skutočne nemám pocit akejkoľvek diskriminácie v práci.

Prečo sú u nás častejšie tajomníčkami ObIV ženy a predsedami muži?

Na pozíciu tajomníkov potrebujeme ľudí s istým ekonomickým vzdelaním, keďže spravujú financie. Častejšie sa nám na túto funkciu prihlasujú ženy so zodpovedajúcim vzdelaním. Práca s ekono-

mikou a spolupráca s ústredím tvorí polovicu ich činnosti a zvyšnú starostlivosť o členskú základňu a podujatia.

Ktoré problémy žien v našej spoločnosti považujete za najvýznamnejšie?

Najväčším je ich platové nedocenenie. Môžu byť rovnako šikovné ako muži, no dostanú nižšiu mzdu.

Čo treba urobiť, aby sa to zlepšilo?

Je to na mentalite majiteľov firiem alebo organizácii, ktoré ich platia. Mnohí majú zakorenené všelijaké predsudky o ženách. Napríklad, že pre možný pôrod nebudú výkonné ako muži. Slovenská spoločnosť má istú bariéru, s ktorou sa stále nevie vysporiadať.

A od čoho závisí plat tajomníčky či tajomníka v SZPB?

Najvýznamnejším kritériom je početnosť oblastnej organizácie, nasleduje počet ZO a samotná veľkosť spádovej oblasti, ktorú obhospodaruje, teda, či musí k členom a na podujatia v ZO cestovať kratšie alebo dlhšie.

Ženám porozumenie a rešpekt

Irena Lacková je dlhoročnou aktívnou funkcionárkou SZPB. Za dlhoročný prínos v oblasti predškolskej pedagogiky bola ocenená ministrom školstva Malou medailou sv. Gorazda. Je držiteľkou Medaile M. R. Štefánika 2. st. a mimoriadne medaile kpt. Nálepku.

Čo pre Vás znamená MDŽ?

Veľa. Celý život som pracovala v ženských kolektívoch: ako učiteľka v materskej škole, riaditeľka niekoľkých predškolských zariadení na Slovensku, niekoľko rokov ako vedúca sekcie riadenia pre rožňavský a revúcky okres a metodička na školskej správe. Trinásť rokov som bola členkou celorepublikovej komisie pre predškolskú výchovu.

Má MDŽ zmysel?

Tento sviatok vznikol ako reakcia na štrajk krajčirok v roku 1908. Protesto-

vali za volebné právo, lepšie zákonodarstvo a skrátenie pracovného času z 10 na 8 hodín. Dnes ženy môžu pracovať vo všetkých odboroch, majú výhody pri materstve, rodičovské príspevky a podporu zo strany štátu. Nielenže má zmysel, ale vážnosť mu dodáva fakt, že ide o sviatok uznaný OSN.

Prečo je v SZPB toľko úspešných žien?

Je to tým, že žijeme biologicky dlhšie, lepšie zvládame stres, sme vyrovnanejšie voči tlaku. Pri práci sme cieľavedomé a oduševnené. Za vzor týchto kvalít mi slúži mama. Ženy, aj keď sú dcérami, matkami, babičkami, sa vedia prispôsobiť každej dobe a sú srdečné.

A čo vaše pôsobenie v zväze?

Sedem rokov som bola tajomníčkou ObIV SZPB v Rožňave, tretie volebné obdobie pôsobím v revíznej komisii a šesť rokov robím tajomníčku KUŽAM.

A keďže žijem v seneckom okrese, som tajomníčkou ZO SZPB Senec.

V čom vidíte najvýznamnejšie problémy žien na Slovensku?

Potrebovali by sme pomoc, aby sme sa viac mohli venovať deťom, aby sme mali viac času. Muži by mali ženám prejavovať viac porozumenia a rešpektu. Dnešní muži prídu domov z práce a často očakávajú, že nájdu večeru. Ženy prídu domov a majú mnoho povinností, varia, perú a starajú sa o deti. Treba im uznať právo na oddych, manželia by si mali spravodlivejšie rozdeliť úlohy. Ženy by tak mohli žiť nie podľa predstáv iných, ale podľa vlastných. Spoločnosť by mala výraznejšie podporovať matky-samoživiteľky.

Čo si želáte k MDŽ?

Všetkým ľuďom na svete prajem mier a lásku. Nezabúdajme, že všetky zlyhania ľudstva sa odrážajú v plači detí, neublížujme im.

Viac humanizmu

Anna Bergerová, priama účastníčka SNP, v ktorom pracovala ako ošetrovateľka a spojka v tyľe nepriateľa. V SZPB je od roku 1945, v Slovenskom zväze žien tiež od jeho vzniku. Pracovala v straníckom aparáte ako politická pracovníčka v oblasti školstva. Prešla na úsek obvod-

ných národných výborov, kde pôsobila na rôznych postoch. Je nositeľkou mnohých vyznamenaní, štátnych i zväzových, napr. Za zásluhy o výstavbu a medaile Za vernosť!.

Čo pre Vás znamená MDŽ?

Veľmi veľa. Je zosobením boja žien za emancipáciu za množstvo vymože-

ností, ktoré by mali byť samozrejme. Dúfam, že moje pravnúčatá nebudú musieť bojovať o rovnoprávnosť a spoločnosť si nebude musieť samostatne pripomínať kategóriu žien, keďže vtedy snáď bude rovnoprávnosť pohlaví. Duch sviatku MDŽ v takej spoločnosti bude mať étos boja minulosti, podobného, aký má dnes SNP.

Aké je postavenie žien v SZPB?

Rovnaké ako postavenie mužov. Z vlastnej skúsenosti mám dojem, že pri plnení úloh v SZPB, podobne ako v živote, sme oduševnenejšie, než mnohí muži. S odhodlaním a vervou hľadáme spôsoby, ako úlohu splniť, nie dôvody, prečo ju nespĺniť.

(Pokračovanie na str. 9)

Vážené ženy, matky, členky SZPB, vážené učiteľky, učiteľia

(Dokončenie zo str. 1)

Do minulosti sa vraj nemáme vracieť, alebo ju nejakým ovplyvňovať, to je síce pravda, ale návraty sú potrebné pre pochopenie súčasnosti a ovplyvnenie budúcnosti. Na vojnu v rokoch 1939-45 sa nikdy nesmie zabúdať. Zabráňme nebezpečeniu narastania a oživovania nacizmu, fašizmu a extrémneho nacionalizmu. Ako mementa pre súčasné a budúce generácie.

Aj v minulosti som želel okrem iného – krásneho našim členom, ale aj širokej verejnosti, aby nepodceňovali rozhodujúce situácie, bojovali proti pohodlnosti a zjednodušovaniu problémov. Všeobecne platí, že kto sa nepoučí z histórie, za chyby platí dvakrát!

Štát v rokoch 1939-45 bol v rozpore s celou vývojovou líniou európskej kultúry, našej civilizácie – v rozpore s vývojom nášho národa.

Neustále upozorňujeme na extrémistov. Postupujú premyslenejšie, zmenili rétoriku, širšia nenávisťnú ideológiu. Zamerali sa na sociálne otázky. Netrápi ich kriminalita, nelegálne obohacovanie, ničenie životného prostredia, ani mnohé iné nelegálne javy, ktoré život dneška pri-náša.

Prejavme svoj odpor k novodobým prejavom extrémizmu. Venujme viac pozornosti voľbám. Zúčastníme sa na nich v čo najväčšom počte. Čakajú nás spomienkové oslavy 78. výročia SNP v Banskej Bystrici. Ďalšie sprievodné podujatia na miestach bojov a obetí vojny. Naplníme pri obecných úradoch kluby seniorov a obecné mládežnícke parlamenty, čo umožňuje zákon....

Pomalý odchádzajú z našich radov tí, ktorí si pamätajú utrpenie a hrôzy vojny. Odovzdávame štafetu uctievania si všetkých, tých, čo neváhali položiť životy a zdravie svoje a svojich rodín za lepšiu budúcnosť mladších generácií. Na hrdinské činy svojich predkov nesmieme nikdy zabúdať.

Všetkým ženám, matkám, členkám SZPB, ako aj učiteľom a učiteľkám chcem zo srdca poďakovať za ich záslužnú prácu. Poďakovať sa za ochotu pracovať na sebe, obetovať sa pre svojich žiakov, snahu vychovať z nich múdrych, tvorivých mladých ľudí, pripraviť ich na život v tejto zložitej dobe.

Prosím, pravdivo vysvetľujte žiakom a študentom novodobú históriu Slovenska. Objasňujte im problematiku vlastenectva a úcty k starším generáciám.

Pavol Sečkář vyznamenáva jednu z „našich“ žien – Marinu Kráľovičoviú. foto: Ladislav Strak

Ste priama účastníčka protifašistického boja, aké bolo postavenie ženy vo vojnovnej spoločnosti?

Medzi partizánmi sa nerobili rozdiely, dokonca postavenie žien bolo v porovnaní s dedin-

skou spoločnosťou idealistické. Pre mňa, ako dievčinu s patriarchálneho prostredia, zvyknutú na prepätú úctu k mužom bolo úžasné sledovať, že ranení vojaci sa podriadili žene. Na vidieku sa vtedy úcta k mužom

odvíjala od ich sily pri plnení poľnohospodárskych prác. Najvhodnejší ženich bol ten, čo bol vojakom, lebo zosobňoval ideál silného a schopného muža. Ja ako ošetrovatelka som rozhodovala a muži si ma ctíli. Bola som rovnocennou členkou kolektívu ako ktorýkoľvek iný druh v zbrani.

Ako ste oslávili MDŽ tento rok?

Zvykli sme si na oslavy s kvetami, no v čase stále doznievajúcej pandémie prežívame ťažké časy. Počas dvoch rokov pandémie, ktorá nás uzavrela do izolácie, museli ženy – matky nielen pracovať a starať sa o rodinu, ale často sa aj učiť doma s deťmi počas ich online výučby. Veľmi ťažko sme to prežívali my, seniori: zostali sme dva roky zatvorení doma bez osobného kontaktu so svo-

jimi deťmi, vnúčatami, členmi SZPB a priateľmi. Ešte ťažšie to mali osamotené seniorky a seniori. Všetkých nás to poznačilo. Stratili sme fyzické a psychické sily, cítime sa od cudzení voči iným ľuďom. Žijeme v obavách a neistote. Do toho prišla vojna. Strach a obavy zosilneli, veď mnoho z nás, ktorí sme ju zažili na vlastnej koži, žije spomienkami na 2. sv. vojnu.

Čo si želáte k MDŽ?

Práve preto, čo som povedala, si želám nasledovné: Mier, pokoj, zdravie a slobodu. Nech sa rýchlo ukončí toto zabíjanie nevinných ľudí. Nech sa zlepšia medziľudské vzťahy a čo najskôr sa vráti život do normálu, kde sa budeme navzájom rešpektovať a nie urážať a diskriminovať. Potom aj ženy

v spoločnosti (hoci ja pre svoj vek už nie) môžu presadzovať svoje práva a bojovať za rodovú rovnosť. Mám na mysli rovnaké platové ohodnotenie pre všetkých, viac žien na vysokých školách všetkých smerov. A tiež v politickom živote. Zastúpenie žien v parlamente, vo verejnej sfére sa musí zvýšiť a vyrovnáť mužom. Ženy by tak mohli presadzovať zákony na zlepšenie ich postavenia, aby sa nerozhodovalo o nich bez nich. Počnúc materskými školami by sa mala do školského kurikula zaviesť lepšia komunikácia, argumentácia, spoločenské správanie, čím by sa zlepšila úcta k človeku, rodičom, slobode a mieru, ktorá neraz v spoločnosti úplne chýba. Technické vzdelanie nie je všetko, potrebujeme viac humanizmu!

Po Kamjanských „stežkách“

Ján Folvarský,
člen OKRK pri ObIV SZPB Stará Lubovňa

Prekrásna, jasná a slnecná obloha vytvorila ideálne podmienky, aby priaznivci bežeckého lyžovania po ročnej prestávke 15. februára prišli opäť na svoje obľúbené miesta, aby realizovali svoje túžby, záľuby, i kvalitné športové výkony. A tiež si pripomenuli slobodu, ktorú nám priniesla Červená armáda.

V nádhernej zimnej scenérii chotára obce Kamienska v Pieninskom národnom parku v okrese Stará Lubovňa vedenie obce, spoločenské organizácie, vyznávači bežeckého lyžovania z obce, ale i ďalekého i blízkeho okolia absolvovali už 11. ročník lyžiarskeho pochodu „Po Kamjanských stežkách“ (čiže chodníčkoch). Podujatie je súčasťou osláv oslobodenia obce, ale i regiónu Stará Lubovňa slávnou Červenou armádou v januárových dňoch roku 1945. Takto spečatili neskonajú vďaka, úctu, česť a nehynúcu pamiatku tých,

ktorí neváhali položiť svoje životy pre našu krásnu, slobodnú prítomnosť, ale aj budúcnosť.

Vyše 100 účastníkov absolvovalo štyri možnosti tratí podľa náročnosti, dĺžky, ale aj neľahkých prírodných prekážok, ktoré kladli nesmierne vysoké

nároky – športové, fyzické, psychické i ľudské. Najstarší účastník sa narodil v roku 1947, najmladší v roku 2003. Aj to dokazuje, že tento druh športového vyznania je veľmi blízky širokej športovej verejnosti a milovníkom pohybu v zime.

Pred samotným štartom všetkých aktívnych i pasívnych účastníkov privi-

tal ako obvykle starosta obce Juraj Jedlnák. Prítomní na jeho výzvu minutou ticha vzdali hold zakladateľovi, nezabudnuteľnému športovcovi a skvelému človeku Štefanovi Mytníkovi, ktorý opustil tento svet vo veku 71 rokov.

Aj takýmto spôsobom napĺňame odkaz našich nehynúcich hrdinov – osloboditeľov našej krásnej domoviny.

Účastníci bežkárskeho podujatia Po Kamjanských stežkách pred jeho štartom.

foto: autor.

Tri otázky pre Oblastný výbor SZPB Michalovce

Branislav Balogh

Odpovedá tajomník ObIV SZPB Michalovce Marián Lukáč.

Ako pandémia ovplyvnila vašu činnosť?

Odrežala nás od spolupráce s jednotlivými ZO, nakoľko sme podľa našich schválených plánov práce a plánov podujatí na rok 2021 mali vykonávať fyzické návštevy a pomáhať im v činnosti. Komunikovať so ZO telefonicky alebo emailom nie je postačujúce, je to nemastné-neslané. Vyzeralo to tak, že sa naši členovia báli vychádzať a stretávať sa, žili radšej v bubline.

Aké sú vaše plány na rok 2022 a ako sa vám darí naplňovať závery 17. zjazdu SZPB?

Plány na tento rok sú dosť veľké, no už hneď od jeho začiatku vidíme, že to podľa nich nepôjde. V prvom rade je opäť neisté financovanie činnosti zväzu. Na ostatnom zasadnutí predsedníctva ObIV sme pán práce a plán hlavných úloh na rok 2022 schválili, oboznámili sme ZO SZPB s prijatým uznesením a zaslali sme im plán podujatí

na 1. polrok 2022. Závery plníme v zmysle prijatého uznesenia pravdu povediac nie úplne do bodky, ale tak, aby sme splnili hlavné usmernenia do konania 18. zjazdu SZPB, ako nám to ukladá zborník úloh.

Ako sa vám darí pracovať s mládežou?

Práca s mládežou je veľmi zložitá, tí s ktorými by sa dalo spolupracovať, 14–15 roční školáci, sú vo vysokej puberte a SZPB im nič nehovorí. Vplyva na nás, že sme dva roky prakticky školy nenavštevovali, okrem niektorých výnimiek: 1. ZŠ Mousonova Michalovce, 8-ročné gymnázium Sobrance a ZŠ Blatné Remety. Na týchto školách som so žiakmi hovoril o 77. výročí SNP a KDO. Ako to bude vyzeráť v tomto roku to skutočne nevieme. Najväčší problém je, že sa stávajú mládežou so sklonenou hlavou a klaňajú sa mobilným telefónom. Pokiaľ učitelia nenaskočia na správnu koľaj a nezačnú sa trochu venovať aj vlasteneckej výchove, oblastná organizácia, ale ani celý SZPB s tým nič neurobí.

Čo by ste zapriali čitateľom Bojovníka a členom SZPB v roku 2022?

Je to jediný dvojtýždenník, ktorý sa ako tak zaujíma o históriu nášho Slovenska, jeho dejinných udalostí, boja za slobodu a nezávislosť, nebojí sa napísať, že nás oslobodila ČA a že Dukla, KDO a SNP sú skutočné bojiská, kde sa prelievala krv v boji proti fašizmu a nacizmu. Pripomína, že aj v dnešnej dobe je prvoradá úloha nás starších, aby sme o tom rozprávali, ale aj písali a preto Bojovník má svoje miesto. Členovia by ho mali odoberať tak, ako niekedy odoberali Pravdu alebo Rudé právo, lebo len tam sa dočítajú o tom, čo je písané vyššie.

Osobne mi chýba rubrika o ankete čitateľov, tak ako to bolo predtým, kde sa mohli k určitej otázke vyjadriť aj obyčajní členovia SZPB a tiež, čo sa v zahraničí deje a čo my mu odkazujeme. Písať by sa dalo viacej, ale starší členovia, pre ktorých bol odber Bojovníka „povinnosťou“ vymierajú a ostatní sa vyhovárajú na internet. Je to škoda, že takto uvažujú.

Pri príležitosti 77. výročia Cestinského boja sa 27. februára konala spomienková slávnosť na hrdinov, ktorí položili životy pre slobodu našej vlasti.

foto: Vladimír Brezinský, Stará Turá

- **Banská Bystrica:** Vilma Baranová 82, Miroslava Piklová 65, Pavol Barth 88, Tatiana Spurná 60 rokov.
- **Bardejov:** Anton Hroš 80, Mária Hanisková 81, Anna Novická 80, Mária Pavlišaková 70, Anna Adamuščinová 86, Stanislav Steranka 60, Evelin Hvat' 82 a Mária Demjanovičová 86 rokov.
- **Bernolákovo:** Adam Šipoš 45 a Ingrid Košťalová 50 rokov.
- **Bracovce:** Anna Tatarová 90 rokov.
- **Bratislava:** Celestín Smoleň 95, Anna Haličková 95, Mária Rakovická 84 rokov.
- **Breznička:** Anna Kovaľančíková 80 rokov.
- **Brezno:** Jozef Muránsky 80 a Margita Locziová 70 rokov.
- **Čaňa:** Margita Horňáková 80 a Ladislav Rusnák 87 rokov.
- **Cetuna:** Eva Bumbalová 78 rokov.
- **Cinobaňa:** Jozefa Hašková 91 a JUDr. Ľudmila Lofajová 82 rokov.
- **Dobšiná:** Anna Hmilanská 65 rokov.
- **Egreš:** Ružena Dvorjaková 75 rokov.
- **Giraltovce:** Magdaléna Husárová 75 rokov.
- **Humenné:** Alžbeta Jakubová 95 rokov.
- **Chmeľová:** Jozef Goc 96 rokov.
- **Jenkovec:** Mária Žecová 83 rokov.
- **Kobeliarovo:** Dušan Hlaváč 70, Vladimír Hlaváč 73 a Zuzana Kováčová 92 rokov.
- **Košice:** Daniela Pastirčáková 25 a Ing. Martin Greša 40 rokov.
- **Kurov:** Helena Lišivková 70 rokov.
- **Kysta:** Mgr. Helena Borčíková 55 rokov.
- **Lipany:** Slavko Rabatin 65 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Jaroslav Málík 45 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Mgr. Emil Šima 75 rokov.
- **Lubietová:** Jaroslav Dobrik 65 rokov.
- **Lučenec:** Štefan Golian 75 a Ing. Milan Zubo 85 rokov.
- **Malé Ozorove:** Erika Bejdoová 50 rokov.
- **Málinec:** Marta Findrová 70 rokov.
- **Martin:** Mária Cúlková 85 rokov.
- **Medzilaborce:** Emília Senderáková 70 a Michal Varchoľa 84 rokov.
- **Michalovce:** JUDr. Gabriel Dorič 65, Anna Tomková 98, Marta Sinčáková 65, Jolana Hrabovská 81, Katarína Zajacová 82 a Zlatica Balážová 65 rokov.
- **Myjava:** Anna Bagalová 88 rokov.
- **Nacina Ves:** Milan Tisek 75 rokov.
- **Novosad:** Jozefína Rostaová 65 rokov.
- **Plechovice:** Emília Vagašová 70 rokov.
- **Porúbka:** Jozefína Suchá 65 rokov.
- **Poniky:** Emília Golianová 58, Anna Búliková 77, Ján Magna 71, Zuzana Magnová 55, Ján Ondrejko 79, Anna Kapustíková 79, Štefánia Sekerková 80 a Vladimír Kucej 50 rokov.
- **Prešov:** Elemír Nečej 75 a Jozef Timko 45 rokov.
- **Rakovec nad Ondavou:** Milan Titko 65 rokov.
- **Revúca:** Mgr. Vincent Blánár 88, Amália Sabová 87, Irena Návojevová 81, Zdena Záhoráková 75 a Ing. Ľubomíra Benešová 50 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Darina Mišuráková 81, Mgr. Štefan Králik 88 a Jolana Kalianková 84 rokov.
- **Sečovce:** Mária Baranová 80 rokov.
- **Selce:** Mgr. Anna Sabolová 70 rokov.
- **Stebník:** Nadežda Kučečková 60 rokov.
- **Strážske:** Ružena Gaffová 80, Gabriela Meňovčíková 70 a Eva Vaľová 75 rokov.
- **Slávkovec:** Helena Bakajsová 88 rokov.
- **Sliac:** Alexander Majtán 87 a Júlia Nádvorníková 95 rokov.
- **Sliepkovec:** Mária Benejová 90 rokov.
- **Staškovec:** Martin Maliňák 50 rokov.
- **Trenčianske Teplice:** Kamil Šimo 75 a Helena Jánošíková 65 rokov.
- **Trenčín:** Augustína Kuricová 95 a Ján Matejka 75 rokov.
- **Trhovište:** Michaela Dementová 40 rokov.
- **Uderiná:** Ján Spišiak 70 a Mária Maďarová 70 rokov.
- **Útekáč:** Erika Jakubecová 55 rokov.
- **Veľaty:** František Mantič 80 rokov.
- **Vinné:** Jozef Bigán 82 a Mikuláš Jasečko 82 rokov.
- **Úbrež:** Mária Dzvoníková 88 rokov.
- **Zalužice:** Mgr. Jozef Pižňarský 75 a Miloš Šepelák 75 rokov.
- **Zbudza:** Valéria Baškovská 75 rokov.
- **Zemianske Kostolany:** Peter Matuška 65 rokov.
- **Zlatníky:** Jozef Ország 85 a Jana Kočicová 40 rokov.
- **Zvolen:** Emília Perková 75, Oľga Vaculová 87 a Nadežda Zárecká 83 rokov.
- **Zvolenská Slatina:** Mária Dorotovičová 70 a Mária Murínová 83 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

- **Bánovce nad Bebravou:** s Antóniou Giecovou, Jozefom Šumšalom a Jozefom Znášikom.
- **Kobeliarovo:** s 91-ročnou Máriou Gangárovou.
- **Lučenec:** so 71-ročnou Vierou Džúrovou.
- **Medzibrod:** s 93-ročnou Magdalénou Sanitrovou.
- **Prievidza:** s 93-ročnou Agnešou Mazánikovou.
- **Rajec:** s 95-ročnou Barborou Jasencovou.
- **Revúca:** s 78-ročnou Ruženou Smolkovou.
- **Žilina:** s 97-ročným vojnovým veteránom Júliusom Majerom, s 94-ročnou pozostalou po VV Máriou Drábikovou, so 71-ročnou Margitou Podmanickou.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Opustil nás oddaný a verný člen

Miroslav Prega, predseda ObIV SZPB Michalovce

Vo veku nedožitých 75 rokov nás opustil Mgr. Jozef Pižňarský (nar. 13. 3. 1947), ktorý svoj život zasvätil učiteľskému remeslu, výchove žiakov a mladej generácie. Ctil vlastenecký a národný princíp spojený s protifašistickým odbojom a aktívne bojoval proti šíreniu neofašizmu vo svete.

Členom SZPB sa stal v roku 1997, od roku 2007 viedol ZO Zalužice. Hoci v roku 2018 zo zdravotných dôvodov post opustil, zostal aktívnym členom ZO. Počas pôsobenia na jej čele činnosť obnovil a zveľadil, venoval sa prijímaniu nových členov. Pracovnou zarytosťou a húževnatosťou k sebe priláhal okrem iných významných ľudí z okolia aj riaditeľa tamojšej ZŠ a starostu obce.

So svojimi členmi sa pravidelne zúčastňoval všetkých aktivít, ktoré organizoval ObIV. Nechýbal na celoslovenských oslavách, ale i poznávacích zájazdoch pripomínajúcich boje 2. svetovej vojny, SNP a Karpatsko-duklianskej operácie. Nie vždy bol za svoju činnosť dostatočne odmenený, ale získal napr. Ďakovné listy predsedu SZPB a Pamätný list, ale aj medailu Jána Nálepku-Repkina pri príležitosti 75. výročia SNP, ktorú si prevzal pri pamätníku Biela Hora Michalovce.

V našich spomienkach ostane spoľahlivým a oddaným členom a funkcionárom SZPB, človekom s veľkým srdcom a zmyslom pre zodpovednosť. Zanechal kus poctivej práce a veľmi dobre fungujúcu ZO s veľkým počtom členov, ktorá mu v našom mene a všetkých členov veľmi pekne ďakuje. Nezabudneme na jeho „Kec nechceš nemusíš, ničto ce netrime a kec neveríš tomu, čo chceš robiť, tak ic od toho het“, ktoré zneli 12 rokov na rokovaníach predsedníctva ObIV. Spomínajme na neho s úctou a vďakou a ďakujeme za dobre vykonanú prácu.

Česť jeho pamiatke.

Za Dušanom Mozolom

Lubica Jergušová, ZO SZPB v Sáse

Koncom decembra 2021 sme sa rozlúčili s našim predsedom Ing. Dušanom Mozolom. Pod jeho vedením od roku 2014 naša organizácia rozšírila svoje rady o nových členov.

Činnosť bola obohatená o návštevu pamätných miest v rámci okresu, ale aj Slovenska. Na žiadnom podujatí nechýbala spevácka skupina Sasianka, ktorá vznikla pri príležitosti osláv SNP, a ktorú viedol od jej založenia. Spev, hudba, žiť nielen pre svoju rodinu, ale aj pre spoločnosť bolo zmyslom jeho života.

Cítíme smútok, žiaľ, no zároveň vďačnosť, že nám bolo dopriať poznať a pracovať po boku človeka so zmyslom pre zodpovednosť. *Večná spomienka a úcta ostáva v našich srdciach.*

Odišiel český „detský“ partizán

(Dokončenie zo str. 1)

To už Jan Hronek pracoval pre partizánov: „Potrebovali niekoho, kto by sa dostal tam, kam dospelý nemôže. Žreb padol na mňa. Poradil som si s mapou, kompasom, v lese som sa orientoval. Ja sa smejem, to nepochopím, ako jediného chlapca – ďalšie dieťa mať nemohli, pôrod bol komplikovaný – dali na toto. Priznám sa, ja by som váhal.“

„U nás v škole si nemeckí vojaci urobili kasárne. Tak som ich spočítal, koľko majú zbraní, poddôstojníkov. Vedľa, pri vsetínskom zámku, zase bola panská záhrada. Tam zase chodili, tak som opäť zisťoval, čo cvičia, koľko ich je a či sa

menia. A tak som mal prehľad o posádke.“

Okradol Hlinkovú gardu

Spolu s ďalšími sledovali aj pohyb na ceste, kolóny, čo vezú, a podobne: „Nebola to zábava. Musel som chodiť v noci, nesmel ma nikto vidieť. Nemci prišli do obce a postavili vždy hliadky, musel som si nájsť únikové trasy. Ja som všetko poznal, stromy, cestičky, aj so zaviazanými očami.“ Občas ho nemecká hliadka zastavila, ale vedel sa vyhovoriť. Ako spojka fungoval až do apríla 1945, teda aj v zime, v snehu a mrazoch.

Zapojil sa dokonca aj do boja proti oddielu Hlinkovej gardy,

plk. v. v. Jan Hronek

ktorá na Morave na prelome marca a apríla 1945 viedla zajatých dôstojníkov. A tí pláno-

vali útek. Rodičia Jana Hronka im mali pomôcť dostať sa na miesto, kde už ich viedli ďalej. Malý partizán im navyše pomohol ukradnúť gardistom zbrane, ktoré uskladnili v škole na prízemí. „Zamkli to, ale bolo tam malé okienko a to sa dalo otvoriť. Vliezol som tam, aj ponožky som si vyzul. Mal som malú baterku. Spustil som sa tam. Podával som otcovi dva gulomety, jeden samopal, k tomu zásobníky, ručné granáty, debničky. Všetko za tri minúty. A potom som ešte musel vyvieť tých slovenských dôstojníkov z dediny.“

Sklamaný komunista

Malý odbojár pomáhal aj pri znefunkčnení železnice. Zisťoval početnosť hliadok, ako chodia po trati, či dvaja s rozstupom, či sa míňajú, striedajú

a podobne: „Ak sme mali málo trhaviny, tak sme podrezávali stĺpy, pretože doprava na železnici sa riadila telegraficky alebo telefónom. A keď ste to podrezali a zničili drôty, tak najmenej na pol dňa trať bola zastavená.“

Neskôr sa stal profesionálnym vojakom a vstúpil do komunistickej strany, niekoľko krát bol na cvičeniach aj v Sovietskom zväze. Spomínal, že veril tomu, čo ako komunista hovoril. Ale po roku 1968 jeho sklamanie vyvrcholilo a z armády radšej odišiel. Až do dôchodku pôsobil v ostravsko-karvinských baniach, kde sa podieľal na vytváraní integrovaného záchranného systému. Od roku 2003 žil v Břeclavi. Zomrel 13. februára 2022.

Spracované podľa materiálov projektu Pamät národa

Z Hitlerovho rodiska policajná stanica

Adam Šumichrast, historik

Podobne, ako nedávno v Bytči, aj v susednom Rakúsku, rodisku Adolfa Hitlera, dlho riešili obdobný problém. V mestečku Braunau, kde sa v apríli roku 1889 narodil, rozhodovali, ako naložiť s jeho rodným domom dlhé desaťročia. V roku 1952 ho vrátili pôvodným majiteľom a následne slúžil ako mestská knižnica, technická škola či ako denný stacionár pre zdravotne postihnutých.

Starosta Gerhard Skiba sa v apríli 1989, dva týždne pred stým výročím Hitlerovej smrti, chopil iniciatívy a pred budovu umiestnil pamätný kameň pripomínajúci obeť druhej svetovej vojny. Vyrobili ho zo žuly z kameňolomu pri nacistickom koncentračnom tábore Mauthausen a je na ňom vyryté *Für Frieden, Freiheit und Demokratie. Nie wieder Faschismus. Millionen Tote mahnen.* Za mier, slobodu a demokraciu. Už nikdy fašizmus.

Milióny mŕtvych nám to pripomínajú.

Neutralizácia rodného domu

Od roku 2011 ostala budova opustená. V roku 2014 sa rakúske centrálné úrady rozhodli v nej zriadiť Dom zodpovednosti, múzeum zamerané na Hitlerove zločiny počas existencie tretej ríše. Následne však komisia menovaná vládou odporučila jej demoláciu. Plán bolo potrebné dotiahnuť po legislatívnej stránke.

Parlament síce schválil zákon o vyvlastnení domu od jeho poslednej súkromnej majiteľky, ale minister vnútra Wolfgang Sobotka vyloboval nahradenie pôvodnej budovy úplne novou stavbou. V júni 2020 predstavili tzv. neutralizáciu rodného domu vojnového zločincov. Po jeho prestavaní by mala vzniknúť policajná stanica, ktorej dokončenie naplánovali na začiatok budúceho roka.

Dostatočné riešenie?

Rakúski politici si od „neutralizácie“ sľubujú to, že miesto už nebude lákať neonacistov. Dokonca sa uvažuje aj o presune pamätného kameňa do Viedne či inej časti Braunau, s čím však všetci nesúhlasia. Niektorým miestnym obyvateľom sa nevidí ani vybudovanie policajnej

stanice, privítali by užitočnejšie využitie, napr. v rámci sociálnych služieb.

V každom prípade, toto mestečko ležiace na rakúsko-nemeckej hranici zostane navždy zapísané ako Hitlerove rodisko. „Ľudia vedia, kde sa

dom nachádza, a nájdú ho, či má modrú alebo žltú fasádu, či má strechu s jedným alebo dvoma štípmi,“ povedal Georg Bachleitner, riaditeľ cestovného ruchu v Braunau. „Zostane rodiskom a ľudia ho budú chcieť stále vidieť.“

Rodný dom Adolfa Hitlera v hornorakúskom mestečku Braunau.

foto: archív redakcie

ČO PÍŠU INÍ

Polícia zasiahla proti antifašistom

Švajčiarske socialistické noviny Vorwärts (Napred) kritizujú tamojšiu políciu, ktorá tvrdo zasiahla proti antifašistickým demonštrantom. Vyše tisícka sa ich zišla 13. februára, aby zastavila akcie pravicových extrémistov.

Podujatie antifašistov vyvolala aj neonacistická demonštrácia, ktorá sa v polovici januára uskutočnila v Berne. Všetky tieto aktivity vedie extrémne pra-

Pochod švajčiarskych antifašistov 13. februára v Zürichu.

foto: Vorwärts

vicová organizácia pod názvom „Mladý zákon“. Samotná polícia zatkla desiatky jej prívržencov, „očividne násilníckych ľudí, ktorí by mohli byť priradení k pravicovo-extrémistickej scéne“.

Tvrdo však zároveň zasiahla proti ľavicovým demonštrantom. Keď sa nenechali zastaviť policajnými bariérami, policajti začali strieľať gumové projektily a použila slzotvorný plyn. Predsedníčka mladých socialistov na pochod pod heslom „Zürich bez nacistov – zabráňte pochodu pravice“ vyhlásila: „Dnes nás bolo v Zürichu niekoľko tisíc. Ďakujem všetkým antifašistom, ktorí dnes vyslali silný signál.“ A predstaviteľ zelených Dominik Waser povedal, že je „hrdý na toto mesto“.

Sputnik Light pre miliardy ľudí

Ruská tlačová agentúra TASS oznámila, že novú ruskú vakcínu Sputnik Light už zaregistrovalo vyše 30 krajín, v ktorých dokopy žije vyše 2 a pol miliardy ľudí. „Light“ znamená ľahký a tento názov použil ruský výrobca preto, lebo oproti pôvodnému Sputniku V je novšia verzia vakcíny jednodávková.

Najnovšie sa k týmto krajinám pridala India, v ktorej podľa americkej univerzity Johna Hopkinsa zazna-

menali vyše 42 miliónov prípadov nakazenia COVID-19, pričom viac ako 19 a pol milióna ľudí na chorobu zomrelo.

Zakázané zhromaždenie neonacistov

Po dlhých rokoch sa v Budapešti neuskutočnilo tradičné zhromaždenie neonacistov, informuje spravodajský portál Balkan Insight. „Deň cti“ je venovaný pamiatke nacistických síl, ktoré na konci druhej svetovej vojny unikli z Budapešti obkľúčenej Červenou armádou. Polícia podujatie konečne zakázala.

„Oslava“ už roky priťahuje krajne pravicové a neonacistické organizácie z celej Európy. V rozhodnutí sa píše, že podujatie môže inšpirovať k extrémistickým myšlienkam, ktoré sa dotýkajú dôstojnosti obetí 2. svetovej vojny a ich žijúcich príbuzných.

„Únik z Budimského hradu bol krvavým a hrdinským momentom druhej svetovej vojny,“ napísala neonacistická organizácia Legio Hungaria, ktorú niektorí označujú za teroristickú organizáciu. Partnerské Severské hnutie odporu považuje obkľúčených nacistických vojakov v Budapešti za „najlepších mužov v Európe. Toto rozhodnutie znamená, že by sme si ich teraz mali vážiť ešte viac a pokračovať v boji za národno-socialistickú Európu!“

Pripravil Braňo Ondruš

Galéria odboja

Aj v prípade majstra RUDOLFA PRIBIŠA je vhodné pripomenúť skutočne významnú osobnosť úzko spätú s pokrokovým vývinom slovenského a svetového sochárstva, pričom ide o bytostnú spätosť s Povstaním. A to jeho osobnou účasťou i výtvarnou tvorbou, ktorá tvorí chrbtovú kosť témy SNP a oslobodenia v tvorbe pomníkov, medailí, mincí aj odznakov.

Narodil sa v Rajci 19. marca 1913 v rodine perníkára. Zarádujeme ho k najmladším členom *Generácie 1909 – Svedomia doby*. Na reálnom gymnáziu v Trenčíne ho v kreslení a deskriptíve viedol prof. Ludovít Vaníček, ale sám sa hlásil skôr k perníkárskemu tvárnemu a farebnému zdroju. Sedem semestrov študoval medicínu v Prahe, až sa napokon stal žiakom prof. Otakara Španiela na pražskej Akadémii výtvarných umení, kde získal prvé ocenenia.

V zložitých rokoch 1937 až 1939 vojenčil. V roku 1940 sa natrvalo usadil v Bratislave, kde pokračoval v štúdiu na Oddelení kreslenia a maľovania SVŠT. Počas vojny ako súputník Jozefa Kostku so značnou intenzitou vstúpil do umeleckého diania, no spoločné impresívno-expressívne východiská sa v Pribišovej tvorbe badateľne rozvíjali viac na rozpätí odkazu francúzskeho sochárstva Augusta Rodina a Antoina Bourdella. Rodia sa sochárske diela *Dnešok, Pád, Samota, Búrka*, vynikajúce kresby tušom – portréty, reliéfy, náhrobníky-stély.

Zažil pôsobenie v Armádnom oddiele výtvarníkov, čo mu umožnilo vyhnúť sa frontovému nasadeniu. Jeho tvorba však bola vyhranene protivojnová. V decembri 1943 sa odtiahol aj s ateliérom do Rajeckých Teplíc. Odtiaľ nastúpil do Povstania. Po mesiaci bojov v okolí Kuneradu a po rozpuste-

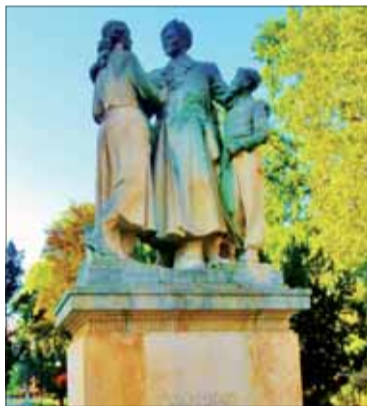
ní partizánskeho oddielu odišiel do Piešťan a Bratislavy, kde sa prihlásil na veliteľstvo civilnej protiletectkej obrany, pracoval na úseku ochrany umeleckých pamiatok.

Po oslobodení sa zapojil do činnosti Skupiny 29. augusta povedľa Š. Bednára, P. Matejku, V. Hložníka, J. Kováčikovej-Horovej, A. Hollého, V. Chmela, L. Gudernu či E. Semiana. Svoj program uverejnili v Umeleckom mesačníku: „*Pochopiteľne, že jadro zakladajúcich členov sa grupovalo z radov ľudí ilegálne činných a účastníkov Povstania.*“ Do Skupiny sa prihlásili aj slovenskí výtvarníci žijúci v Prahe a ďalší umelci. Združovali tak najvýznamnejšie zjavy strednej a mladej generácie.

V rokoch 1962 až 1969 prof. Pribiš pôsobil vo funkcii rektora Vysokej školy výtvarných umení. Národným umelcom sa stal roku 1971. Zomrel v Bratislave 3. júla 1984. Zanechal nám však odkaz geniálneho sochára a medailéra i výnimočného pedagóga.

V pomníkovej tvorbe pripomeňme mestá Prievidza, Žilina, Bratislava (dvere obradnej siene na Slavíne), Dolný Kubín, Kunerad, Rajec, Stará Turá atď. Bol tiež autorom plakety k 1. výročiu oslobodenia hlavného mesta, odznaku k 1. zjazdu Zväzu slovenských partizánov (1946), železničarskej plakety k 30. výročiu SNP, reliéfov a štúdií v súťažiach na pomníky (vrch Roh, Námestie SNP v Bratislave), insígnií a plaket vysokých škôl a naozaj krásnych, nie lascivých ženských aktov.

S menom Rudolfa Pribiša a Vladimíra Kompánka sa spája názov ich rodiska. Škoda, že miestni radní v Rajci v otázke odsúdeného vojnového zločinca Ferdinanda Ďurčanského nerešpektujú zdravý rozum, ani zákony. **PhDr. Ladislav Skrak**

Pomník oslobodenia v Žiline.

Pomník padlým v SNP, Prievidza.

Pomník SNP v Kunerade.

Dobrá rada nad zlato

Ako užívať výživové doplnky

Braňo Ondruš

Pred užívaním vitamínov v tabletkách a výživových doplnkov zistite, čo reálne vášmu organizmu chýba. Pri pestrej strave a dostatku pohybu na slnku nepotrebuje zdravá osoba dopĺňať extra živiny. Iné je, ak sa stravujete obmedzene, nechodíte na slnko alebo máte ochorenia či syndrómy.

Ani v takom prípade však tabletky nie sú náhradou zdravej a pestrej stravy. Často sú podceňované ich nežiaduce účinky a interakcie s liekmi.

Výživové doplnky sú koncentrovanými zdrojmi živín, vitamínov, minerálov a ďalších látok s výživovým alebo fyziologickým účinkom. Vyrábajú sa v súlade s potravinovým kódexom. Ale ak vám lekár odporučí liek a vy si namiesto neho kúpite výživový doplnok, nerobíte dobre.

Prečítajte si ich zloženie, špeciálne to platí pre alergikov. Všímajte si dátum spotreby a požiadavky na uskladnenie. Dodržiavajte odporúčané dávkovanie, nájdete ho na samotnom výživovom doplnku. Pozor! Nadužívanie výživových doplnkov vedie k hromadeniu toxických hladín určitých živín a tým ohrozíte svoje zdravie.

Vitamíny a minerály užívajte s jedlom, aby ste predišli nevoľnosti a bolestiam žalúdka. Keď sa tablety dostanú do prázdneho žalúdka, uvoľnia sa tráviace kyseliny. Ak je v ňom iba výživový doplnok, ľahko pocítite podráždenie. Keď prehltnete doplnok s jedlom, žľučková kyselina má čo robiť a má menej príležitostí, aby podráždila vaše tráviace orgány. Navyše vitamíny A, D, E a K sa lepšie vstrebávajú s jedlom s vysokým obsahom zdravých tukov.

pomôcky: PREIS, LAPON, EA, SINA	EČV Banskej Štiavnice	MPZ Egypta	stupeň vypelosti v džude	odfal	prehŕňaj vlasý	opačne	autor výroku: SENECA	predložka	krmivo pre vtáky	cudzokraj- ný vták podobný bocianovi	mužské meno	bujak	ženské meno
kočovník pastier v Arábii							spôsobuje pocit chladu						
1. časť tajničky							2. časť tajničky pravidelná chôdza						
●	otec	nahromad kopaním zánik						potýčka získajme kosením					
skratka pre a podobne			lapončina, po francúzsky britský admirál					MPZ býva- lého ZSSR šľachtický sluhovia				4. časť tajničky	stroj
oslovenie muža				uhňal haluz					alkoholic- ký nápoj zápisník				
šaty					kokón, po česky biblický moreplavec						EČV Malaciek značka protaktínia		
●	skratka bývalej čs meny	iba domáce meno Ulricha				prestaneš kopat inventarizač- ná skratka							
kustód, po česky													
3. časť tajničky											značka india		
osud, po portugalsky						cena, po nemecky					asýrsky boh mesta Eridu		

Správne vylúštenie tajničky z č. 3 znie: **Nie je nám dovolené vedieť všetko.** Knihu posielame Jozefovi Novákovi z Bratislavy.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szipb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Novinár Ján Sekaj sa za činnosť v protifašistickom hnutí ocitol vo väzení. Ako Žida ho umiestnili v pracovnom tábore v Novákoch, ktorého väzni sa po vypuknutí SNP pridali k partizánom. Po vojne sa stal redaktorom Bojovníka, Obrany ľudu a neskôr Pravdy. Keď ho označili za pravicového oportunistu, odišiel do bratislavskej káblonky. Prinášame za hrst' vtipov, ktoré zozbieral po auguste 1968.

Najprv skutočný citát z úvodníka sovietskej Pravdy z 29. 8. 1968:

Boj proti kontrarevolučným silám v Československu bude tým účinnejší, čím rýchlejšie sa podarí vytrhnúť spod vplyvu reakčnej propagandy tú časť obyvateľstva, ktorá bola uvedená do omylu.

* * *

Vyzývame občanov, ktorí vlastní dalekohľady a mikroskopy, aby ich požičali našim okupantom. Dosiaľ sa im totiž nepodarilo na vlastné oči vidieť u nás kontrarevolucionárov.

* * *

Ako sa stupňuje prídavné meno dlhý?

Dlhý, dlhší, dočasný.

* * *

Viete, prečo obsadili sovietske vojská v roku 1968 Československo?

Lebo ich láska nepozná hraníc.

* * *

Koľko stalinistov môže byť v Československu?

Odhadujem asi päť percent.

A koľko tzv. pravicových oportunistov?

Tiež okolo päť percent.

A zvyšných 90 percent?

Tí majú ženy a deti.

* * *

Čo to je Brežnevovo obočie?
Stalinove fúzy na vyššej úrovni.

* * *

Na stavbe ropovodu zo Sovietskeho zväzu na Slovensko objavia Rus a Slovák zakopaný poklad.

*„Braček môj, nikomu nepovie-
me a bratsky sa rozdelíme,“* navrhlo Rus.

*„To by sa ti hodilo! Nie po
bratsky, ale pol na pol,“* odpove-
dá Slovák.